

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Pro Tvendo Sacro Coelibatv Axioma Catholicvm

Ceneau, Robert

Parisiis, 1545

Tomvs Tertivs. Inanes prorsus haereticorum calumnias nullo negocio
discutere ac dissoluere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30468

bus vt cancer serperet: & vt vulnus acceptum antidoti cuius cautione sanaretur. Licet igitur respondere mortuo adhuc litiganti, & quidem aduersus mortuos. Ignosce lector, quòd in vindicanda Patrũ iniuria fuerim fortasse plurimus: quando hoc ipsum, si non aliud forsã atrocius, tei postulabat indignitas. Ad filum iam redeat oratio.

Tertium iam superest conscendere gradum, quo citius operis fastidium attingamus: quo scilicet demonstrandum est ineluctabili autoritate stabilitas adserciones de coelibatu non posse vllis aduersariorum machinis diuelli, sed neque dimoueri. Hic igitur finis erit toni huius secundũ

TOMVS TERTIVS.

*Inanes prorsus hæreticorum calumnias nullo
negocio discutere ac dissoluere.*

VVM ea quę inconcussa autoritate vniuersi antiquissimo ac receptissimo probata reliquimus, cuius theodidactõ certissima sint factura fidem, quam apud omnes quoque habitura sunt: nisi forte apud quosdam præfractos, & suis iam exæcatos affectibus non desunt tamen, qui impudentium canum more oblatrent, deuoraturi si possint, quem nec arrodere queunt, monastica sacerdotalisve continentie statum. eoque peruenire contendunt frigidissimis quibusdam argutiis iam plus millies fuis ac refuis, vt nihil aliud quàm actum agere videantur, & crambem toties recoctam suggerere. Dicat eorum nihil aliud quàm vomere vt resumant, & resumere vt eorumant ea, quę à priscis hæreticis prolata, à viris quę sanctissimis iam pridem sepulta fuerant, volentes ac reuoluentes. Sed omnia frustra, quod exitus ipse docebit. Consilium igitur est fucos ac laruas retegere, reiectas traducere, & quę vanę sint quàm quę fuitiles huiusmodi ratiunculæ manifesta luce declarare: vt si saltẽ non pudet, vt sunt stupidi omnes huius erroris adsertores: pudeat saltem eos, qui non

dum delirium hoc penitus imbiberunt, videri tamen volūt huius erroris fautores aut imitatores.

Primum tamen omnium de via tollendum est, quod aduersariorum mentem transuersam agit, erroris offendiculum: quo plerosque laborare videmus, qui sentiunt quosdam ita esse affectos, vt omnino continere non possint. Hoc igitur primum scire oportet neminem esse, cui non sit aperta via ad cœlibatum, si tamen strenuam ac indefessam ad id velit adhibere operam. Hæc enim est omnium authorum sententia, qui carnis castra deserentes, spirituali lumine illustrati sunt. Id quod de singulis verū est, secus de vniuersis. Nunquam enim fiet, vt vere dicas, omnes debere cōtinentiam amplecti: singuli autem si velint, possunt. Proferemus igitur primum huius adsertionis testem Chrysostomum super Matth. 19. cap. in opere imperfecto, Non omnes, inquit, capiunt verbum istud, sed quibus datū est. Non dixit, Non omnes possunt, sed, Non omnes capiunt. Id est, Omnes quidem capere possunt, sed non omnes capere volunt. Palma proposita est: qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugne timerent. Moxque sequitur, Sed dicunt quidam illis sic datum fuisse. Rem non applicant pugnae, sed homini: quanto magis nos cadentium negligentia imputare debemus, non difficultati virginitatis. Quod autem dicit, Quibus datum est: non hoc significat, quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratie acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in Euangelio dominus dicit, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Debet autem voluntas præcedere, & sic sequitur gratia. Nam nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec pluuiam fructificat sine terra. Hæc ille. Iam si quis forte calumniabitur non cōstare hoc opus esse Chrysostomi, illud saltem negari non poterit, quod in integra interpretatione legitur his verbis, Non omnes capiūt, sed quibus datum est. Ita rem extulit, præcipuamque ostendit: & hac ratione at-

traxit, atque hortatus est. Iam quomodo hortaretur ad im-
 possibile? Sed audi quod paulò mox sequitur, Possè autem,
 inquit, nos perpetuam seruare continentiam ostendit, di-
 cès, Sunt eunuchi, qui ex vètre matris ita nati sunt: & sunt,
 qui ab hominibus facti sunt: & sunt, qui seiplos castraue-
 runt propter regnum cœlorum. His omnibus ad optandâ
 eligendamque virginitatem inducit. Possibile nanq; id esse
 hominibus hoc fere modo confirmat, &c. què ex eo sequi-
 tur. Nec hoc contentus adiigit, Qui potest capere, capiat.
 Ita magis animat atq; incendit, vel quia magnitudine vir-
 tutis ostendit, vel quia inæstimabili misericordia sua noluit
 rem in necessitate legis concludere. Et adhæc possibile
 id esse monstrat, vt eligendi cupiditas crescere possit. Sed
 si electionis opus est id, inquires, quomodo incipiens statim
 dixit, Non omnes capiunt, sed quibus datum est? Vt singu-
 lare id esse certamen perdiscas, non vt sorte datam necessi-
 tatem suspiceris. His enim datum est, qui sponte id eligunt.
 Quod ideo dixit, vt ostenderet superiore nobis auxilio esse
 se opus. quod quidem omnibus paratum est, si volumus in
 hac luctatione superiores euadere. Solitus quippe est, quâ-
 docunque res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi. Vt
 etiam quando dicebat, Vobis est datum nosse mysteria reg-
 ni cœlorum. Quod maxime ita esse præsentis loco appro-
 batur. Nam si datum solummodo superius est: at nihil pe-
 nitus, qui se in perpetua virginitate conseruant, conferre
 videntur: superflue ipsis regnum cœlorum pollicetur, nec
 merito à cæteris eunuchis distinguit. Hæc ille. Non po-
 terat quisquam apertius docere, aut nervosius demonstra-
 re, nemini esse denegatum assurgere posse ad continen-
 tiæ cœlibatûsque apicem & excellentiam. Iam si quæ sint,
 quæ impotentiam præferre videantur, ea non sunt ad ne-
 cessitatem naturæ referenda, sed ad imbecillitatem potius
 ac molliciem eius, qui suæ desertionis prætextum aliquem
 quærit. Vt cum quis dicit se non posse assequi id, ad quod
 trahitur inuitus, aut dum quietem præfert labori.

Nemo tamen arbitretur vnicum esse in hac sententia
 Chrysostrum, quando huic, vt in cæteris ferme, ita & in
 hoc maxime Theophylactus accedit his verbis, Dicit do-
 minus magnam esse virginitatis possessionem. At eam non

ab omnibus recte seruari, sed ab his duntaxat, quorum cooperator est deus. Nam hoc loco, Datum est, valet, quibus cooperatur deus. Illis autem datum est, qui petunt. Omnis enim qui petit, accipit. Hæc ille. Si ergo nemini facultas negatur petendi, ita vt in cuiusuis facultate sit petere: quis dicere audeat aliquem non posse obtinere? Istud manifeste pugnaret cum euangelio. Nemo ergo catholice dixerit cuiquam esse impossibile continentiam adsequi.

Iam si cui hæc minime sufficiunt: præsto aderit non inferioris authoritatis testis Hieronymus, cuius in Matthæum hæc verba sunt, His, inquit ille, datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, quærês inueniet, & pulsanti aperietur. Vbi autem dicitur, Qui potest capere, capiat: quasi hortantis vox domini est, & milites suos ad pudicitia præmium concitantis. Quem autem de impotentia sermonem interfecit, ea (vt diximus) difficultatem & arduitatem quandam sonant, non omnimodam necessitatem.

Concinit huic sententiæ Augustinus sermone quodam de castitate, dicens, Nemo dicat à fornicatione se custodire non posse. Fidelis enim est deus, dicit Apostolus, qui non permittit nos tentari supra id quod possumus. Talis vnicuique homini tentatio datur, siue in carnis desyderio, siue in quacunque molestia: qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio succumbere possit. Vides vt detur medium inter nubere & vri, nempe istud euangelicum, Hoc genus dæmoniorum pellitur ieiunio & oratione. Præsidium istud quod inter nubere & vri medium est, dum quis vehementer tentatus nec vritur, nec necesse est vt nubat, Paulus in se recepit, qui ait, Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter dominum rogavi, vt discederet à me. Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Vides vt tertio repetita oratione diuus Paulus à domino impetrauerit, vt liber esset ab vtroque incommodo, & tædio nuptialis vinculi, & vstionis flagranti periculo. Quod autem illic de titillatione carnis agatur, porius quàm corporali quapiam ægritudine, præter præscorum patrum consensum plane suffragatur

dius Hieronymus ad Eustochium, cuius apertissime sententia recensetur in cap. Si Paulus. 32. quæst. 5. Quin & Augustinus super eo quod ad Corinthios nono dicit, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: sentit non caruisse Paulum concupiscentiarum motibus, quos diuina tamen gratia refrenabat. Theophylactus in Corinthiis satius habet dicere huius stimuli nomine intelligi veneri quædam incitamenta, quibus nonnunquam vrgetur. Primasius hoc loco, tamen in aliam partem videatur esse propensior, sentit tamen in Romanis eum non profus stimulo caruisse carnis, dum ait, Quis neget Apostolum cum hæc diceret, adhuc fuisse in corpore mortis huius: Illud addēs, Liberari à corpore mortis est omni sanato lægure carnis concupiscentiæ non ad pœnam corpus recipere, sed ad gloriam. Quod quidem apertius liquet in Corinthiis prioris 9. cap. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Non fingo (inquit Primasius) certamen, aut in vanum pugno. Qui igitur certabat, non carebat stimulo vi abstinentiæ retundendo. Vbi & Augustinus ait, Quid faciet agnus, vbi tremit aries? Verum de hac re exactius in Casiano collatione 23. Vtcunq; res habeat, vt nemo potest accusare impietatis eã, quam dicimus, de Paulo sententiã canonis etiã authoritate firmatã: ita & catholice asseri potest non defuisse diuo Paulo remediũ repetitæ orationis suffragio: vt scilicet neque vreretur, neque nuptiali iugo victus teneretur: quæ est nostræ adsertionis basis & fundamentum.

Idemq; alia via ex eodem stabiliri potest. Dico, inquit, non ego, sed dominus, mulierẽ à viro non recedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Nã si demus eam non posse reconciliari suo viro (quod certe vsu venire potest) nec patere illi viam ad nuptias, vt Paulus ait. Quid igitur? dicemus ne eam vri debere? Absit, vt quis dicatur vinculis peccati ita adstrictus, vt inde resiliere non possit. Quare necesse est, vt dicamus viam illi patere ad eoz libatum, quæ est media inter nubere & vri. De hac re absolutius cum de diuortio, domino adspiratẽ, agetur. Videant hæretici qua rima hinc euadere possint: nec vitra suum tueantur errorem, dum pernicaciter adseuerant in hæc hominem detrudi posse angustias, vt illi necesse sit vel nu-

bere vel vri. Quod prorsus à scripturæ linea probatur alienum. Nec se ultra velamine verborum tueantur Pauli dicentis, Melius est nubere quàm vri. Hoc inquam non asserit Paulus simpliciter, sed ex conditione tantum, dum ait, Si se non continent, hoc est, si eis liberum est non continere, & strenue opere labores & tædia perpeti nolunt, iam secundum indulgentiam permittitur eis nubere. Dicit ergo, Si non continent, non quia non possunt, sed quia continentia inter aculeos tædium ferre recusant. Nam & hoc designat quod præcedit, Alioqui bonum est illis si permanferint sicut & ego. Quasi dicat, Illud & bonum & possibile esse in continentia permanere: si tamen efficaciter velint adhibere operam. Quod si nolunt continere, nubant: si tamen nondum (vt Sedulius ait) meliora deuouerunt. Vides quàm felici cursu respondeant sequentia prioribus.

Pari etiam lege tenebitur mulier, sui que similes, cuius conditio recensetur in cap. Quod interrogasti 27. distinct. quæ postquam celsit in fata maritus, viam perpetuæ continentia ex professo aggressa est, Quæ cum verso velo recurrere vellet ad nuptias, quod diceret se omnia per simulationem egisse: manifesto ecclesiæ decreto vetita est resiliere, & iure quidem optimo. Vti enim ibi dicitur, Si consenserimus, quod omnia ecclesiastica sacramenta quisque pro ut vult fingat, omnis ordo ecclesiasticus turbabitur, nec catholica fidei iura consistet, nec canones sacri rite obseruabuntur. Hæc ibi. Pari ratione non venit audiendus, qui post annuam instituti monastici professionem petit relaxari, allegans professionis verba protulisse, sed non ex animo: alioqui pari opera suo arbitrio relinquedi erunt qui se baptisatos quidem fatebuntur, sed præter animi liberum consensum. cui tamen sententiæ iura refragantur: in quibus est capitulum, Plerique, de consecratione, distinctione 4. & quadantenus facit capitulum de Iudæis, 45. distinct. Nam si ita creditur neganti se non consensisse, eo tandem peruenerint ætatem, resiliendi à iugo legis Christianæ, vt quos constet non adhibuisse consensum. Cum igitur nulla hic dispensatio locum habeat (nihil enim potest cuiusuis auctoritas in destructionem, sed tantum in ædificationem)

omnino sequens videtur, locum non habere dispensatione in eo, qui post pronunciata professionis verba negat intervenisse consensum: quin potius cogendus est, vt sero saltem sapiat atque consentiat. Vnum enim pro multis dabitur caput, & eo facilius atque expeditius, quod non censetur dolum passus, cuius meliorata est conditio. Cogendus itaque est ad pergendum in ea qua semel coeperit ire via. Imo ad consentiendum, si antea non consenserit. Quid autem efficiat, imo quid non efficiat dispensatio contra publicam auctoritatem, id probat quod meretur nomen dispensationis. Videant igitur qui contra sentiunt, ne dum extricare volunt eos, quibus se praestant indulgetes, ipsos potius innoctet & illaqueet. Nunc redeundum est in via. Nimirum. Quis enim credat neganti, qui sibi non vult credi affirmanti? Ananias quoque vita priuatus est, eo quod mentitus esset spiritui sancto: quocirca meretur ista sua libertate priuari, vt qua prauidicium sibi sponte fecerit, nemine ad id compellente. Iam quid faciat haec mulier? Nubat. At hoc vetant canones. Vrat? Nequaquam. Hoc enim Dominus vetat. Quid igitur superest, nisi medium inter nubere & vri? Roget igitur cum diuo Paulo dominum, vt auferatur stimulus carnis. Quod nisi refrigerium, nisi in actu temperiem senserit, mox auditura est, Sufficiat tibi gratia mea. Nam & virtus in infirmitate perficitur. Vides vt nemini deest medium inter nubere & vri, seu libertatem quis habeat nubendi, siue ea careat facultate, modo tamen egregiam & Christiano pectore dignam adhibere velit operam.

Docet Ambrosius lib. Hexameron 5. cap. 19. non ita abhorrere naturam à cœlibatu, vt eum potius ipsa quibusdam animantibus indiderit. Turtur, inquit, iterare coniunctionem recusat, nec pudoris iura aut complacitū viri resoluit fœdera, illi soli suam charitatem reseruat, illic custodit nomen vxoris. Discite mulieres quanta sit viduitatis gratia, quae etiā in auibus praedicatur. Paulo mox sequitur, Turturibus deus hūc infudit affectū, hanc virtutē continentiae dedit, qui solus potest praescribere quod omnes sequatur. Turtur non vritur flore iuuentutis, non tentatur occasionis illecebra, nescit primam fidem irritam facere. Haec ille. Non igitur

excedit naturam hominis, quod accedit vsui & nature turturis. Cur enim oratio apud hominem non impetrabit, quod turturi natura concessit, etiam non petenti? Idem libro de Viduitate sic ait: Quod pro consilio dicimus, non pro præcepto imperamus, prouocantes potius viduam, quàm ligantes. Neque enim prohibemus secundas nuptias, sed non suademus. Hæc ille. Qui igitur dissuadet coniugiū, scit non esse homini prorsus necessarium. Sed & coniugiū seruitutem appellat. Absit autem, vt dicatur homo ita seruituti adligatus, vt libertatem sibi asserere non possit. Sic enim ait idem Ambrosius. Videtis quàm euidentis sit coniu-
galis definitio seruitutis. Si igitur bonum coniugium seruitus est, malum coniugium quid est? Idemque ad virginem lapsam multis verbis cœlibatum non impossibilē esse prædicat, ita inquit: Sed dictura es forsitan: Non potui sustinere, quia carnem fragilem circūferebam. Respōdebit tibi beata Thecla cum suis innumerabilibus socijs, Et nos eadē carne amictæ fuimus: non tamen plenum propositum castitatis nostræ, aut fragilitas carnis potuit mutilare, aut sæuitia tyrannorum deicere. Hic nullam admittit Ambrosius necessitatis excusationē. Ex quo & illud sequitur, dicit aliquis: Melius est nubere quàm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Ceterum quæ spōdit Christo, & sanctum velamen accepit, iam immortalis iūcta est viro: iam si voluerit nubere, communi lege coniugii adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Hæc ille. Est igitur medium inter hoc quod est nubere & vri, nempe vehemens & flagrans tuendi cœlibatus desiderium per seueranti ad deum oratione semper efficax. Idem de virginibus, libro tertio blasphemiam confutat eorum, qui impietatis arguunt vouentes, ita dicens: Si improbum est virginitatis propositum, improba ergo vota sunt omnium, improba est vita angelorum. Sed improbum videri non potest, quod hominibus pro præmio constitutum est: nec potest eius rei species displicere, cuius veritas & in fructu est, & in voto.

Diuus Gregorius perpetuum cœlibatum holocaustum appellat homilia super Ezechielem viceſima. At nemo dixerit holocausti dignam esse nomine rem impiam,

aut penitus impossibile. Pensemus (inquit ille) quid est sacrificium, quid holocaustum. Sacrificium est, cum quis suum aliquid vouit, & aliquid non vouit. Cum vero omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit, omnipotenti deo uouerit, holocaustum est. Qua in re haud dubie perpetua continentia clauditur. His adiungerem ex Damasceno, quæ in causa sacræ uirginitatis aduersus uoluptatis patronos argutissime perorauit libro de orthodoxa fide quarto, capite uicesimo quinto, nisi scirem locum omnibus esse peruium. Diuus Thomas, quem tota recentiorum turba sequuta est, his per omnia succinit citatis in hunc locum ueræ pietatis cultoribus, in ea potissimum interpretatione, quam in Matth. decimonono texuit: illud primum asserens ex dicto apostolorum à Christo quidem non reprobato, sed temperato, per se quidem expedire cuius non nubere. At expediens nihil esse potest, nisi idem ipsum possibile sit: tametsi quibusdam ex circumstantia minime expediat, ut qui non assurgant ad eam uirtutem, quæ ad huiusmodi continentiam uiam parat. Illi ergo carent ea uirtute, seu uirtutis strenuitate: non autem prorsus absunt à continendi facultate. Mox pergit illud interpretari, Qui potest capere, capiat. quo loco Hieronymum sequutus, hæc uerba exhortationis uicem habere ostendit, Facit, inquit, dominus, uti dux in exercitu, dum proponitur præmium ei, qui primo ciuitatem sit ingressurus. Sic Dauid olim Iobab proposito præmio recipiendæ Hierosolymæ occasionem dedit. Sic Apostolus in Corinthiis ait prioris duodecimo, Aemulamini charismata meliora. Omnes tamen (inquit) oportet sectari meliora, si non effectum, certe (quod minimum est) affectum. Neque enim bonus est, qui qui non cupit esse melior. Quin & hoc adiungit, Tametsi non possimus ex natura hunc continentia attingere aspicem, hoc tamen quiuis potest ex gratia, cum scriptum sit, Petite, & accipietis. Adde quod Paulus ait: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus. Subiacet itaque uoluntati isthæc gratia coniuncta potestas. Qua quis ita confidit ut dicere possit, Dominus illuminatio mea, & salus mea. quem timebo? Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non time-

bit cor meum, Si quis itaque non posse continere dicatur: hoc non simpliciter, sed ex circumstantia accipiendum est, nempe vel ex initi conditione coniugij, vel ex eo quòd ita quis despondet animum, vt nolit ferre resistendi tædiũ, ac laborem. Hæc ferme omnia ex diui Thomæ sententiã: quæ ita affabre textui congruunt, vt vix se offerat quod vel addi possit, vel adimi.

Hanc omnium doctorũ sententiã ex toto Pauli decursu demonstrari posse luculenter ostendemus, Omnibus .s. patere viam ad continentiam, qui modo sibiipsis ac diuinę gratiæ nõ deesse velint. Primum diuus Paulus vult omnes esse sicut seipsum. At certe ridiculum omnino foret quippiam serio desiderare omnibus, quod nonnullis impossibile esse iudicet. Nec desunt alia pleraque ex Paulinis locis argumenta, Siquidem ait ille: Bonum esse homini mulierẽ non tangere, seu (quod idem est) à carnali abstinere commercio. At nemo bonũ esse dixerit cuiquam id, cuius capax omnino esse nõ possit. Nemo enim dixerit bonũ esse homini, si fiat angelus secundum naturam: aut asino, si volaret in cœlã. Cur ita? Quia fieri nõ potest, vt hæc eueniãt. Ita quoque nemo bonum dicat esse cuius homini continere (nam indefinite loquitur Paulus) nisi huius continentię quiuus homo capax esse posset. Deinde subiungit: Si se non continent, nubant: nimirum hoc supponens, fieri posse vt se contineant, si egregiam & viro dignam adhibere velint operã. Nam hæc conditionis nota libertatem designat, liberãque facultatem, vt cũ dominus dicit, Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. & Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. & alia id genus innumera, quibus in vtramuis partem libera designatur facultas. Item quomodo diuus Paulus cuius indifferenter consuleret iter virginitatis arripere, quã sciret multis impossibilem? Ait autem, De virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do. Porro aliud est scire aliquid non esse futurum, & scire fieri non posse. Nam idem Paulus ait: Deus vult omnes homines saluos fieri. Quod quamuis futurum non sit, hoc ipsum tamen est possibile, alias nemo vellet diabolũ saluari, cum iam res transferit in impossibile. Huc etiam spectat quod adiungit: Bonum est homini sic esse. Vbi indefinitè de homine

sermo est, hoc est, de quouis homine. Quod si bonum est, utique & possibile erit. Pergit item Paulus, & ait: Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. Iam ad quid diceret Paulus, Noli quærere vxorem, ei, qui vxore carere nõ possit? Poterit igitur quouis solutus abstinere à re vxoria. Iam si fieri potest, adfertore Paulo, vt qui habent vxores, sint tanquam non habentes: quanto magis, vt qui non habent, deinceps vxore careant? hoc est, cœlibatum exercentes contineant? Aut quomodo diceret, Ad vtilitatẽ vestram dico, nisi illud possibile foret? Nihil enim potest dici vile, quod ipsum non censeatur esse possibile. *Ad dicitur* & istud: Qui iungit virginem, bene facit: qui non iungit, melius facit. Hęc igitur abstinencia possibilis est. Iam clarius, probatum esse videmus nemini, dum tamen piẽ id desiderabit, præclusam esse viam ad cœlibatum. vt ex hoc erubescere oporteat libidinum patronos, imprudentissimõsque veneris præcones: qui huic vni fundamento innixi, totam cœlibatus aciem diuellere ac prosternere se posse putant: nullum aliud remedium esse putantes ei, qui carnis sentit aculeos, nisi vnicum nuptiarum subsidium. Quod plane falsum est & impium, & sacra scripturæ dogmati ex diametro aduersum. Quin potius intelligere debuerant certissimũ illud spiritus sancti oraculum (nisi quod docet, quàm parum sint theodidacti, hoc est docibiles dei) quo reuelante scriptum est: Prope est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.

Iam satis in ipso limine sumus immorati, nunc opportunum fuerit propius accedere, ac breui manu ostendere, quibus laruis obducti sacri cœlibatus hostes suis technis, imò verius præstigiis, conentur causam suam argutarum fuce reddere potiorem, vt explosis, quas oculis imprudentium obtendunt, nebulis, promptum sit cuius nudæ ac sycera veritatis iubar intueri.

Sequitur responsio ad obiecta Munsteri.

Primum igitur obuandandum erit his, qui se veluti ante-

signanos in hoc certamine præstant & exhibent. Et in his Munsterus se aduersum offert, quasi primæ aciei ductor Iudaico stipatus sodalitia, qui in Matth. xix. cap. nobis opponit impiam recutorū scommata & conuitia, quibus cœlibatum Christianum suis Thalmudicis figmentis flagellare non cessent. Aiunt enim (vt idem refert, impiè tamen magis quàm prudenter, cum videatur in eorum causam plus equo propensus) Christianos nihil aliud agere, quàm tradere filios & filias igne libidinis vrendos, dū perpetuo eos addicunt cœlibatui, ac veluti immolare idolo Moloch, igne scilicet concupiscentiæ traducendos. Huic Iudaicæ perfidiæ patrono hæc vna responsio sufficiet, habendum esse pro lucro à viris turpissimis, & toto orbe profugis vituperari, quorum vituperia vice laudis nõ grauatim recipimus, qui pinde negligēdi sunt, vt grunientes porci, canesve latrātes. Nam quid detur, aut quid apponatur ad linguā dosam? Quid? nisi sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis. Acclamandum igitur erit aduersus hos canes hæc propemodum formula:

Procul ò procul este profani,

Inclament omnes, totòque absistite claustro.

Virginei cœtus neve his accedite sacris

Impiuri, exleges, gens toto in gloria mundo,

Gens superis inuisa bonis, odiosa quibusque.

Quid autem mirum, si lucifugæ istæ noctuæ ad virginitalis & continentiæ, atque adeo lucis euangelicæ iubar cæcutiant, quando nec ipsius Moyfi, qui de facie prodibat, fulgorem sustinere potuerunt. Ideoque, vt diuus Paulus ait, non sine mysterio velamen ante oculos eorum positum est. Nam qui coniugii vincula ferre non potuerunt, ob duritiā cordis indulto illis diuortio: quomodo perpetui cœlibatus gloriam æquanimiter sustinere poterunt? Quare relinquamus illis deos iratos. A quorum patrocinio si in hac potissimum causa abstinuisset Munsterus, Minoritanum professus ordinem, id quod dissimulari non potest, & causam cœlibatus tuendam suscepisset, beatus cum illo actum existimarem. Quod minime egisse conuincitur ex suis ipsis verbis, dum ait, Vides hic lector, quomodo Iudæi nobis impropèrant confusionem nostram, imò confodiunt nos pro-

prio gladio nostro, dum diuum Paulum nobis obicit, qui
mault Christianum hominẽ nubere, quã periculose vi-
Nec obstat, precib⁹ posse impetrari, vt detur vnicuiq; caste
viuere, cũ Christus ita pronunciet: Non omnes apprehen-
dunt verbũ istud, sed quibus datum est, quib⁹, inquit, datur
est, non qui suo arbitrio id elegerint, poterunt cœlibẽ age-
re vitam. Hæc ille. Quod ergo hic dicit preces minus suffi-
cere, vt detur cuique caste viuere, hoc planẽ Christianæ pi-
etati aduersum esse monstratũ est in huius tertij tomij pre-
ludio. Nec obstat difficultas: cum omnem difficultatem la-
peret larga dei bonitas, quæ dat omnibus affluẽter, & non
improperat. Huius magnificentiæ specimen præbet dum
ait Ioann. 15, Si manseritis in me, & verba mea in vobis ma-
serint: quodcũque volueritis, petetis, & fiet vobis. Quod au-
tem toties difficultatem in cœlibatu causatur:
Difficile est, fateor, sed tendit ad ardua virtus.

Et facient pugnam præmia iuncta leuani.

In virtute labor: sed in ipso certa labore

Spes aderit, certo tempore fida comes.

Denique Munstero sese aduersum præbet Origenes, qui
homilia in Leuiticum 19, sic ait: Nutrimenta spiritus, sunt
diuina lectio, sermo doctrinæ: his alitur cibus, his conuale-
scit, his victor efficitur. Nolite igitur dicere quia volumus,
sed non possumus: volumus continenter viuere, sed carnis
fragilitate decipimur. Tu certe das stimulos carni tuæ, tu
eam aduersus spiritum tuum armas, & potentem facis.

Idem sentit Chrysostomus ad Hebræos homilia 17. Non
oportet dicere non possum continere, & accusare condito-
rem. Si enim impotẽtes fecit nos, qui iubet accusandus est.

Qualiter igitur ais, multi non possunt? Dic, quia non vo-
lunt. Si enim voluerint, omnes poterunt. Propterea & Pau-
lus ait, Volo omnes homines esse vt me ipsum: quia sciue-
rat, quod omnes poterat vt ipse. Hanc igitur facultatem om-
nibus competere posse ex hoc etiam non obscure colligi-
gitur, quod dominus ait: Sunt qui se castrauerunt propter
regnum cœlorum. Atqui eadem est omnibus volendi petẽ-
diq; libertas, & obtinendi facultas: cum dominus indi-
scriminatim solem suum faciat oriri super bonos & ma-
los. Et Psalmista ait. Accedite ad eum, & illuminamini: &

facies vestrae non confundentur. Quis enim sperauit in eo & derelictus est? Et amico nocte etiam in tempesta petenti non denegat panes quotquot habet necessarios. Nam filio petenti panem, nunquid porriget scorpionem? Quae omnia eo spectant, vt certo sciamus dominum nemini negaturum sua dona petenti. Prodeat huc etiam & probus & idoneus, suaque antiquitate venerandus Graecus author Euthymius, qui sententiam hanc confirmat his verbis in Matthaei 19. Soli illi sermonem hunc suscipiunt & ferunt, quibus datum est hoc donum à deo, datum est autem his qui petierunt. Petite enim ait, & dabitur vobis, petentibus (inquam) non simpliciter, sed feruenter & perseveranter, & vt semel dicam, sicut oportet. Significatum est ergo virginitatem, dei donum esse, datum his qui petunt vt oportet. Hæc ille.

Hæc idcirco dicta volui, vt Munsterus sui que similes de cætero discant non blasphemare aduersus desertum (vt aiunt) per eos coelibatum, qui scire debuerant suspecta eorum esse testimonia, qui signis propriis desertis ad contrariam aciem confugerunt.

Sunt tamen audentes contra sentire, sed illos conuincit ratio, nec enim habent quo se tueatur, asseuerantes fieri posse, vt quis post votum, eo quod continere nequeat, possit dispensari, vt matrimonium contrahat. Eo enim (vt aiunt) casu, foret alioqui perplexus ille qui vtitur inter duo peccata, fornicationem scilicet, ac iuratæ continentie desertionem: non intelligentes nunquam deesse remedium ei qui tentatur, quo liberari possit à lapsu carnis, cum certa fide teneamus id quod Paulus ait, Fidelis dominus, non sinet nos tentari ultra id quod possumus, sed faciet in tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Nec se ipsam potest negare veritas, quæ ait: Si vos cum sitis mali nostis bona data dare hominibus, quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se? Accedit & illud ex diuo Iacobo in canonica: Si quis indiget sapientia, petat à deo qui dat omnibus affluenter, & non impropert. Qui enim dedit votum vouenti, qui scilicet cœpit, ipse perficiet bonum opus. hic autem supponimus, vouentem, se suaque omnia, dum voueret, supposuisse deo, idque modesta sinceraque mente. Iam quis negare audeat quod dominus ait, Si verba mea in vo-

bis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. nunc & dicas aliquem esse perplexum, cum facilis ac tutissimus (nisi te fides deserat) pateat ad salutem accessus. nunquam enim resiliet à conventis qui te ad meliora vocavit. Contra igitur sentire, nihil aliud quam diffidentiam olet, quæ non longè abest à blasphemia. Huc enim spectat illud, Modice fidei quare dubitasti? Falluntur autem qui existimant idem esse vri quod tentari. Vri enim malum est, propter quod vitandum, Paulus nuptias indulget, sed in nuptis & viduis (vtpote nullo vinculo alligatis) Melius est (inquit) nubere, quam vri. non quod vtrunque bonum sit, vri enim malū est. Quippe, cum is dicatur vri, qui tentationi succumbit. Melius itaque dicitur vsu vulgari, vt si quis ita dicat, Melius est quod tu comedas, quam te ipsum inedia interimas. hoc est, vnum tenendum est, vt aliud euites. Sic minus bonum, melius est malo: im propria tamen locutione, qua etiam dici solet, melius est vnum te oculum habere, quam nullum.

Cæterum tentari, tantum abest vt malum sit, vt dicitur Iacobus dicat, Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis: & iuxta Paulum, Tentatio parit probationem. & ad Thobiam Angelus, Cum iustus esses, necesse erat vt tentatio probaret te. Quare & Paulus audiit, Sufficiat tibi gratia mea. virtus enim in infirmitate perficitur, Vt inde elucescat tentationem fide ac humilitate comitibus, gratiæ & gloriæ potius quam vitio esse affines. Absit igitur vt idem sit vri quod & tentari. Vritur qui succumbit: qui vero tentatur, nisi prior animū desponderit, victoriam obtinet. Fide enim sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.

Nihil itaque opus est, vt dicas votum continentiæ cedere præcepto de contrahendo. nunquam enim efficies vt quis teneatur ad contrahendum, post votum, ad fornicationem vitandam, cum non desit remedium auxilii diuini si petatur: secus autē de voto abstinentiæ à carnibus ad mortem vitandam, cum nusquam reperiat medium ex diuino oraculo depromptum inter votum huiusmodi abstinentiæ, & extremum mortis periculum. Inde fit vt votum istud cedat præcepto de vita conseruanda, vbi iudicio humano nul-

lum aliud appareat remedium. Et hæc est causa differentiae inter votum continentiae, & abstinentiae à carnibus. Quod scilicet illud non careat diuino remedio, oraculo dei promisso. Istud autem non habet unde vouentem possit à morte liberare, propter quod subtilissime Paulus ait, Esca ventri, & venter escis, indicans escam esse necessitati extremæ subiectam, vt votum abstinentiae, necessitati extremæ cedat. Secus autem de actu fornicationis. vt enim idem ait, Corpus nõ fornicationi, sed domino. Secus item de remedio coniugii post votum ineundi. Non enim est necessarium, cum inter vtrumque ex diuino oraculo constet esse medium, quod vtinam attendisset dominus Alphonsus Canariensis præsul, vir suspiciendæ & eruditionis & eloquentiae, adde etiam & pietatis zelo alioqui insignis, qui ab hac sententia deflectere visus est, citra tamen necessitatem. Si quidem in hoc vno hallucinatur, quod existimet dari posse aliquos qui continere prorsus nequeant, quadam vocabulorum affinitate delusus. Quasi vero idem fuerit dicere, Sunt quidam qui non capiunt verbum istud: seu si dicas, qui capere omnino non possunt. Non enim capiunt, quia non possunt, sed quia nolunt: quod certe possent si frenuam in re huiusmodi nauarent operam (vt supra ex probatissimorum authorum consensu demonstratum est) Et huic affine est illud ex Paulo, Si se non contineant, nubant. veluti si ita dixeris, possent quidem assurgere si vellēt, cum tamen sint liberi & nullo alio astricti vinculo, nec vltra velint molestias carnis perpeti, indulgemus vt nubant. Indulgemus inquam, non iubemus, neq; consulimus. Hoc enim est quod alio loco dicit, secundum indulgentiam dico: non secundum imperium. Et in Corinth. 7. Cui vult nubat tantum in domino, beatior autem erit si sic permanserit secundum consilium meum. Vides neque præcipi, neque consuli coniugium, quacunque etiam ex causa, cum aliud non desit præstantius à domino petendum protinusque recipiendum (si obnixè petatur) remedium. Nemo igitur incuset aut diuinam erga nos incuriam, aut absolutam impotentiam, quin potius propriam causetur socordiam. Ideoque tota (vt in reliquis solet) via aberrat Philippus Melanchthon, virtutem dei & sacra scripturæ mysteria

(quod sibi minimè videtur) ignorans, existimans præceptum esse matrimonium, ad molestias carnis vitandas. Si enim diuus Paulus ita existimasset, nunquam dixisset, volo omnes esse sicut ego sum. Item & illud, Volo vos sine sollicitudine esse. Nam quomodo singulis suaderet cœlibatum, vbi certo sciret ex præcepto quosdam teneri ad nuptias ineundas. Donum quidem dei est cœlibatus, sed cunctis obuium dicitur (qua decet) dexteritate petatur. Omne quidem datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est. Quo si quis indiget (indiget autem qui voto astringitur) petat à deo, qui dat omnibus affluentè. Si apud aliquem essent in præcepto ineundæ nuptiæ, qua fronte Paulus auderet dicere, Solutus es ab vxore, noli querere vxorem? Delirat igitur Melanchtho, ex indulgentia faciens præceptum, cum Paulus spiritum dei ex professo habens, id omnino neget, omnibus ab vxore solutis suadens cœlibatum. Nec existimes vim præcepti habere verba hæc, Vnusquisque propter fornicationem vxorem suam habeat, sicut nec ista, Qui potest capere, capiat. Hæc enim consulenti sunt, illa vero indulgentis. Non semper præcipit modus imperandi. Verum aliquando docet, suadet, precatur, permittit, indulget. Ex his omnibus apertissimè constat neminem esse aut fore cui non protinus adsit continendi præsens facultas, diuino tamen freta subsidio. Quo fit vt nullo casu quis, voto semel (vt dicitur) emisso, religionè solui possit, vt ducere valeat vxorè, cuiusuis etiam dispensationis prætextu, præsertim ad molestias carnis vitandas, cum votum quod est in præcepto, nunquam cedat indulgentiæ de matrimonio. Aderit enim semper præsentius, præstantiusque remedium, quod quidem ita ad manum est, vt quemuis ab omni perplexitate, coniugii etiam ineundi obligatione absoluat. Qui contra sentiunt, falso innituntur fundamento, addentes etiam verbo dei: qui cum contentus fuerit dicere esse aliquos qui non capiunt verbum istud, illud de suo adiungunt quosdam esse qui non possunt capere. Quod prorsus falsum est, & à communi ecclesiæ sensu alienum. Qua in re cum in reliquis elegantissimè differuerit, imo (vt amplius dicam) non hæreticos solum, imo seipsum vicerit præsul Canariensis, in hoc tamen (bona eius venia dixerim) à recto nulla vi impulsus

mihî defletere visus est. verum nemo vigilat omnibus horis. Legat qui volet Philippicam eius decimam nonam.

Quin tu mihi vide lector, hanc sententiam recidere in Melanchthonianum errorem, qui scilicet profitetur, eum qui vratur (etiam alias voto astrictum ad cœlibatum) præcepto vrgeri ad ineundum coniugium. Nam si nullum datur medium inter id quod est nubere & vri, & neminem inconcussè tenemus esse perplexum inter duo peccata, quid aliud sequi potest quàm sacerdotem, ne vratur, teneri ad coniugalem copulam ineundam? Quod si verum est, quid opus erit dispensatione ei qui ingenuè profiteatur se velle parere mandato de suscipiendo coniugio, ne scilicet vratur? iam quis erit modus aut finis dirimendi voti, vt quisque pro arbitrio confidenter asseueret sibi imminere lapsum carnis, nisi adsit remedium coniugalis copulæ? Mox futurum vides vt sibi quisque, dum volet, viam apertam inueniat ad nuptias celebrandas, prætextu huius præcepti de matrimonio ineundo, ad vitandum scilicet imminens lapsum carnis. Absit autem à disciplinæ ecclesiasticæ honestate tã late patens, tamque perniciosus error.

Oportuit in ea re fusus quàm voluissim euagari: neque enim breui manu de via tolli poterant, quæ se offerebant offendicula.

Videant igitur quàm sibi non consent, imo quàm longe à sinceræ religionis orbita defleant, qui suo patrocinio (vt ne dicam lenocinio) sacerdotium matrimonio laxatis canonum habenis coniungere tentant. Primum illud mihi videant quam sint suæ conditionis immemores, qui in hoc à deo vocati erant, vt se opponerent sepem pro domo Israel, qui que iuxta Urbani pontificis edictum, erubescere debuerant, se tamen impudenter exhibent patronos eorum quos pudor ab huiusmodi petitione auertit. Illud mihi dicant connubiorum sacerdotalium defensores ac precones, An de futuris tantum loquãtur, qui nondum castitatem professi sunt, an de his etiam qui se in huius voti solennis vincula coniecerunt, nemine quidem vrgente, nemine compellente, quin potius absterrentibus his qui huic negotio præsunt, illud identidem repetentibus, Sumite materiam vestris, qui acceditis æquam viribus, & versate diu

quid ferre recusent, quid valeant humeri. his inquam atque aliis admoniti sermonibus, frustra implorant dispensationis auxilium. cum nec sit dispensandi materia, sed neque legitima causa. materiam subesse negavi, cum satis constet nulla dispensatione effici posse, ut ius tertio questum ab eo auferri possit inuito. Cum ergo ius sit questum deo & ecclesiae ex traditione corporis per votum solenne ad perpetuae castitatis obsequium, auferri non potest huiusmodi seruitus deo & ecclesiae promissa, nisi constet per revelationem aut decretum de consensu partis cui ius questum est. Nam summus pontifex tamen si possit iritare contractum antequam fiat, nullatenus tamen poterit contractum iam celebrato auferre ius acquisitum parti. Procul hinc igitur abest relaxandi materia. Causa vero dispensandi est iusta necessitas, non tam priuata quam publica, quam longe hinc abesse promptum est ostendere. Publica nulla subest, imo potius sequitur totius ordinis ecclesiastici iniuria. dare enim haec contagio labem, etiam in plures, sicut grex totus in agris vnus scabie cadit ac porrigine porci, vnaque conspecta liuorem ducit ab vna. Sed neque occurrit necessitas priuata, utpote vitandi lapsus carnis: neque enim ignis igne extingui solet (imo potius augetur) sed abstinentia & oratione. Nam spirituales morbi spiritualibus remediis compescendi sunt, & aqua potius frigida solitarii mororis ac plius incendium extinguit quam crassus liquor olei, ex copula carnali procedens. Non est igitur copula carnalis opportunum vitandae libidinis remedium, minus etiam necessarium: cum intercedere possit promptissimum aliud & sanctius & propius a caelo veniens temperamentum si petatur. Omnis enim qui petit accipit, & qui querit inuenit, idque apud eum qui facit in tentatione prouentum ut possimus sustinere. Quin potius blasphematur qui asserere audent, vnicum vitandae libidinis remedium apud eum qui tentatur, esse coniugium. Quid enim aliud sequitur, quam nullam esse spem auxilii a deo, seu quia non possit, seu quia per duritiam quandam non velit? vtrunque meram olet blasphemiam, diuersum prorsus atque aduersum asserente scriptura quam supra retulimus. Omnis qui petit, accipit ab eo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, qui etiam se

propensissimū in nostra subsidia his verbis declarat, Si vos cum sitis mali, nostis dona data dare hominibus, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se, gratiam inquam aut resistendi, aut certe flammam illam extinguendi. Subtracta igitur necessitate euanescit dispensandi, aut facultas aut occasio. Nunc superest vt dicant, detrahendum posteris iugum castitatis impositum, vt suo scilicet quisque cōsilio relinquatur an velit continere, an cōiugium inire. Sed quis conduxit hōs patronos ad suffragium præstandū his qui nondum petierunt, neque adhuc cogitarunt? R eliqui pro patrociniō mercedem accipiunt, rogati in re etiā honestissima. Isti in re turpi nullo (de quo constat) catholico atque orthodoxo conducente aut rogāte, suam conferunt operam. Prodeant prius & nominatim se inscribant, qui abrogandæ castitatis patrociniū inplorant, protinus audituri, qui vult edere nucleum frangat nucem. Delicatus est miles qui sine certamine vincere cupit. Si non vacet tibi castitatem seruare, nec vacet etiam ad altaris ministerium accedere. Aulæ conditiones in se recipit, qui aulicos ambit honores: perpetui sacrificii ministerium, perpetuam castitatem exigit. In virtute labor, sed spe minuēte laborem, gaudia succedunt. Sustine igitur, cum spe tamen non defuturi auxilii tentationes, & abstine à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam. Ne quære glandes frugibus inuentis, cedat copulæ carnalis intempestiuū pharmacum, diuino ac presentissimo (si petatur) remedio. Prope enim est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timētium se faciet, & deprecationē eorum exaudiet & saluos faciet eos. Quis ferat petulantiam serui, qui on^o suis humeris à domino suo legitime impositū nedū contendat excutere, imo vero hoc ipsum reliquis etiā subire volētib⁹, vt illud etiā abiiciāt persuadere conēt? Quis patiat seruū domino ius potius dicere, q̄ ab eo recipere, ambientē? An nō hoc ipsum sapiēs vsq; ad horrorē detestatur, in quies, Propter tria cōtremiscit terra, propter seruū dominantē, & stultū quando satiatur panibus. Prouerb. 30. Idipsum Ecclesiastes vsque ad stuporem admiratur cap. 10. Vidi (inquiēs) seruos incedētes in equis, & principes ambulantes super terram, quasi seruos. Dominorū enim est legē

h ij

imponere subditis, quos iussa capeſſere neceſſe eſt, ſi tamen cupiant oblatis conſcēdere culmen honoris. Nemo cogit ac cedentē ad ordines continere. hoc ſolum prædicatur ordinādo, nō niſi per caſtitaſ limē iter eſſe ad ſacri miniſterii decus & honorē. Capulo gladius accipitur, anſa quodlibet retinetur, freno equ⁹ ducitur, cornu taurus ligatur, vno ce libatu gradus ad ſacri ordinis faſtigium conſcēditur. Iā non eſt contendendū de legibus toties repetitis ac refricatis, omniumque conſenſu ſtabilitis, ſed potius viuendum ſecundum leges. Qui enim petit traditionē hanc ab Apoſtoliſ ad nos deuolutam de non cōtrahendo poſt ordinem ſuſceptū matrimonio abrogari aut antiquari, pari opera expectet ſacrificium miſſæ, orationes pro defunctis, purgandarū animarū ſuffragia poſſe aboleri. Quæ omnia ex æquo ab vna potiffimum radice traditionis apoſtolicæ procedūt. O infeliciffimos Epicureos nuptiatores atque infeliciores eorū patronos, qui relicto refrigerio fontis aquæ viæ, fodiūt ſibi ciffernas diſſipatas in abrogandis continētia legibus, quæ cōtinere non valent aquas pietatis aut honeſtatis. Cœlibes vix habent vnde ſe ac famulitium ſuum alere poſſint, vnde igitur nuptiarū iſti ſibi cōgregare poterūt opes ac ſubſidia ad vniuerſam familiam alendā neceſſaria? Quin defuncto ſacerdote, qua tandē arte vxor vidua filiique orphani ſibi vitam comparabunt, cum beneficium ad patroni voluntatem, ad aliam manum deuenierit? An non ſufficit tibi pauperum, qui paſſim obuii ſunt ſubleuanda inopia, niſi aliam tibi familiam ad ſatiandam tuam libidinem compares? cui alēda vix ingens opum theſaurus, vel ſacerdotiorū immenſus cumulus ſufficere poſſit. Nihil in his nuptiatorum votis certere eſt, niſi turbatum, cōfuſum, ac plane præpoſterū. Qui ſacris inſtituantur, non recipiuntur, niſi prouentus alicuius continui ſubſidio freti: quo ſuffulti, tenui ſaltem frugalitate vitam tranſigere poſſint. Nunc quā immenſus exigitur titulus ab eo qui coniugium inire velit & ſacerdotium, ingens vtique & immenſus, qui niſi pinguis ſit & opulentus, familiæ in poſterum alendæ non ſatis vnus erit. Quid illud? an in fide & moribus in hunc vſque diem errauit eccleſia, quæ ſemper obſtitit ne coniugium ſacerdotio miſceretur? Illōsne ſtupidos eſſe dicetis (ō nuptiatores im-

probi) vos autem sapientes? At ipsi spirituales erant, qui omnia diiudicabant, etiam profunda dei. Vos autem carnales. Atqui vir carnalis (vt ait Paulus) non sapit que dei sunt, stultitia enim est illi, qui dum se existimat sapientem, stultus efficitur. Præstiterit igitur vt viuamus moribus præteritis, etiam si loquamur verbis præsentibus, quando (vt ille ait) Moribus antiquis stat res Romana virisque, quod de spiritualibus intelligendum esse nemo diffiteri poterit. Illud autem mirum, quod qui volunt intrudere in sortem ordinis sacerdotalis coniugium, arceant coniugatos à suo ipsorum cœtu ac contubernio. Quid aliud audituri sunt, quàm quod dici solet, Tute patere legem quam ipse tuleris? Absit igitur vt cœlibatus ex professo cultores, viam suo patrocinio aperiant nuptiatoribus, quos, velut ignauum fucos pecus à præsepibus sacrorum ordinum arcere debuerant. Vnus est (etiam si cæteri absint) theologorum ordo, qui huic nupturientium torrenti se totum oppondere debet, nec sinere omnia in peius ruere, ac retro delapsa referri. Habes igitur qua ratione queas coruos deludere hiantes: qui non in aliud laborant, quàm vt carnalia spiritualibus, terrena cœlestibus, lutea aureis & argenteis miscendo confundant. denuo idolum effingentis comminuendum potius quàm venerandum: cuius caput sacerdotii titulo venerabile, aureum, pedes vero negotiorum secularium sollicitudine ferrei partim, partim vero testei sint & lutei. Iam quid alias nationum externarum academias dicturas censes? si ea quæ cæteris prælucere consuevit inter orthodoxorum collegia aut vna, aut prima ad huiusmodi deuorandas delicias habenas laxauerit. Ecce (inquier) quomodo argētum versum est in scoriam, quomodo mutatus est color optimus, quomodo filii Effrem in zentes & mittentes arcum conuersi sunt, imo peruersi in die belli. Ducas oues in hircos mutatas, aut certe canes in lupos. Sint igitur procul à nobis sacer ordo & scæmina iuncti. Nos patrum vestigiis inhærentes, quod superest, relinquamus lutheranis deos iratos, nisi breui ad matris sue sinum reditum maturare parent, ac sese infra patrum sacrorumque ecclesiæ procerum placita continere.

Pigeret sane nimiumque puderet à patrum placitis ita

abhorre, vt ab eis in ea re cōstitutos terminos refrigerādos esse censeremus. Habemus autē cœlibatus in sacris ordinibus constituendi antesignanum ducem Ioannem de Gersono, in dialogo super ea quæstione confecto, sub annō domini quartum ac vigesimum super quadringentesimum ac millesimum. Qui rebus ad viuum expensis, totus in hoc est vt citra controuersiam dicat, omni spe adempta con nobis, rectē à patribus, ordinibus sacris adiunctum fuisse cœlibatum. qui naturæ geniales querelas componens ita nomine Sophiæ perorasse legitur. Dicebat enim natura, Cur non censēs tollendum esse votum à sacerdotio, cum non sit ei diuina aut inseparabili societate connexū? Ad hæc ita Sophia respondet, quasi stet in nō vouendo tota reformatio, quæ non peccent vxorati. Sed nec refert magnopere, si votū nequaquam sit annexum essentialiter sacerdotio, postquā ita coniunctū sibi est, vt omnis illud suscipiens nedum voueat, sed votū etiam solennizet, matrimoniū dirimens iam contractū, non minus quā in monachis. Sed nec plus habet dispensabilitatis vnū quam alterum, nisi quod facta monacho dispensatione, desinit esse monachus, quoniā status importat tria vota de sui ratione. Sacerdoti vero concessa dispensatione voti, sacerdos tamen manet. At vero hic non versatur reformatio principalis, sed per alia media qualia nunc & hic aperire non est consilium. Hoc dicimus, quod de duobus malis minus est, incontinentes tolerare sacerdotes quā nullos habere. Sicut abutimur bonis dei, sic vitur ipse malis nostris ad electorum salutem, nominatim in sacramentorū ministracione. quod olim figuratū est in pasta Helix per coruos, in quibus peccatorum nigredo figuratur. Non expectet aliquis quod area dominicæ ministracionis tanta possit sollicitatione purgari, quin plures sint paleæ vitiosorum, vt luxuriosorum inter quos latent & fouentur, tanquam grana purissima cultores castitatis. Quis scit si plures nunc ecclesiastici custodiant in cœlibatu castitatem illibatam, quam si iuncti coniugio maritalem integre conseruassent? Quis nesciat in multis & de multis desiderabilibus facilius esse totaliter abstinere quā vsum moderari? Vidit hoc Epicurus assertor voluptatis, qui teste Seneca dicit, Vis diues fieri: non diuitiis adiciendū, sed

cupiditatibus & concupiscentiis detrahendum, adeo vel diuitem vel voluptuosum fieri non in exterioribus situm est, sed intra nos. Quid quod non humana præsumptione regitur ecclesia, sed spiritus sancti directione prout omnia tēpus habent. Fuit ecclesia primitus sine dotatione temporalium. qualiter postmodum per Siluestrum & alios sanctissimos spiritus sanctus large dedit. sic aliquādo per coniugatos regebatur ecclesia, vt in antiqua lege: nunc per cœlibes in noua. Concludimus tandem nos interea contentos esse debere remediorū postulatione, qualia qualiterque retigimus, vt tranquille concorditerque maneamus sororio nexu iunctæ, natura cum sophia. Natura, fiat precor ita. Hęc Sophia. In summa, vis dicam, audiendus est nobis Paulus perpetuo carni indicto silentio, qui priore ad Corinthios 6. sic ait, An nescitis quoniam membra vestra, templum est spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à deo, & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate deum in corpore vestro. Idemque 7. Vnumquęque sicut vocauit deus, ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesiis doceo, vnusquisque in ea vocatione in qua vocatus est, in ea pmaneat. Mox subiūgit, Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. Minus autē velitis imperiosissimū omnium muliebris querelæ subire iugum. Nam vt ille ait, Semper habet lites alternaque iurgia lectus, In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Iam qui volunt omnes de medio tolli abusus, præterquam quod suis futilibus plane remediis, nouos nec minus noxios inducunt & aduehūt, prius naturæ totius ordinem inuertent, quàm finem imposuerint his qui passim suboriuntur, quique sine magistro discuntur seu vitiis seu erroribus. Nouerint interim inepta remedia veris quandoque periculis esse nocentiora. Nouerint probrum probro non esse diluendum. Nouerint sibi delegisse dominum ex sacerdotali ordine multa hominum milia quæ non flexerunt genua coram Baal. Nouerint & solem apud Græcos esse in occasu, qui pridem rutilantior oriebatur, non multo post quàm à se abiecerunt castitatis iugum suauius, solósq; esse calogeros thori maritalis expertes, qui apud eos de integro sacerdotum functiones impleant, plurésq; esse fili-

lios desertæ à conjugali thalamo ecclesiæ Latinæ, quàm eius quæ habet virum, Græcæ nimirum, quam scimus omnes durissimam sub Turca subire seruitutem: cui merito illud obiici potest, Vos dereliquistis dominû, & ipse dereliquit vos in manu Sefac, vt vel isti saltè deprehendatis, quantum intersit inter iugum dei, & iugum hominum. Quod si aliqui labantur, vt est via carnis lubrica, non longe aberit qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Reliquum est, vt dicat qui lapsus est, Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui. Nam vt est in prouerbio, Qui fugit, denuo pugnaturus est. Fidelior certe, iuxta Gregorium, factus est Petrus, postquam fidem amisit.

Satius esse intelligant, vt aliqui ad altiora vocati, cesserent à generatione quàm præ multitudinem sobolis generis vna aliam loco extrudere conatur. Interim non negauerim adolescentulis, ac bonarum etiam literarum ignaris negandum esse ad sacra aditum, expectandamque esse maturiorem ætatem. utpote si videbitur annorum triginta, que nisi adsit, nullus pateat ad sacros ordines aditus. Cesset igitur atro carbone notandus Melanchthon, nigra dealbare, & alba loquendo denigrare, & veterum canonum placita: quem ita Phygius Campensis suis depinxit coloribus, vt si quis ultra quicquam attingere velit, opus eius absolutissimum obscuret potius quàm illustret. Iam ad alia properemus.

Sequitur Responso ad Buceri calumnias.

Hanc, quam prædiximus, velitationem atrocitate superat Buceranus incursus. Qui peculiari quadam temeritate hinc suam delirij telam orditur, asserens, quod cœlibatus Nonnorum (vt vocat) & Nonnarum bonus esse non possit: quod non assumatur propter regnum cœlorum, vt scilicet verbo & opere possit promoueri. Quo loco si de verbo tantum prædicationis agitur sexum totum muliebre à sacro cœlibatu excludet: de quo à Paulo dictum est, Mulierem in ecclesia docere non permitto. Quin & chorum anachoretarum vniuersum hac sequissima sua sententia damnabit: qui cum cœlibatum mordicus tenuerint, à prædicatione verbi abstinuerunt, sibi tantum canentes musisq; cœlestibus, vna contenti soli,

tudine. Deniq; omnes literarum ignari à cœlibatu excludetur, eo quòd verbo prædicationis pmouere non possint, aut dilatare cœlestis regni negociũ. Si autem verbũ etiam selectæ consolationis intelligat, quid obstat, quo minus verbo & opere, imo & magnæ pietatis exẽplo, Nonni (vt ait) & Nonnæ regnum cœlorũ promouere possint? Cur non solitudo plurimum monicũ habeat ad cœleste regnum propagandũ, cum multum valeat oratio iusti assidua? Diuus Gregorius monasticũ ordinem tanti facit, vt piã eorũ conuersationem miraculis claruisse testis ipse oculatus cõstãter asseueret. Bucerus negat deo optimo placere monachismũ. Quæso, vtri fides potius adhibenda est? Spiritualĩ ne, an carnali viro? Pio ne, an impio? Idẽ ipse Gregorius monialũ lachrymas & abstinentiam vrbem Romam à Longobardorũ vi & iniuria tutã reddidisse ingenue testatur. Bucerus quoad anniti potest, diris deuouet hunc ordinẽ. Quid hic agendũ nobis est? An cæcum ducẽ sequemur, oculato teste posthabito? Nemo sane id faciat, nisi qui impium ac irreligiosum se esse demonstrat. Gregorius ad Mauriciũ Imperatorẽ sic ait, Scio quanti his diebus meis in monasterio milites conuersi miracula fecerunt, signa & virtutes operati sunt. Quòd si cœlibatus iste ad hoc conducit, cur tam improbus est & iniquus iudex, vt solitariã vitã cœnobiticã agẽtes sua sentẽtia dãnatos velit, qui cõtinentiã amplectuntur? Cũ dicimus orantes, Adueniat regnũ tuũ: nõ de verbo tantũ prædicationis agitur, vt neq; alio loco dum Christus ait, Primũ quærite regnum dei, & iustitiam eius. Promouetur certe regnum cœleste, non prædicatione tantum verbi, quin etiam puræ ac syncerioris vitæ exemplo, flagrantioratione, & diuinæ contemplationis theoria: quæ vna dos therapeutici status conditionem implet. Monachus enim non prædicantis, sed lugentis habet officium: vt sua & populi peccata defleat. Miseranda certe est hæreticorũ cæcitas: quos ita mentis vertigo agit præcipites, vt videre nequeant vbi corruant. Nemo ab istorum iniuria tutus euadet, si tamen audiatur tam impia sententia. Soli duces verbi cœlibatum colere poterunt, si damnatur solitariorum continentia.

Quòd autem dicit Nonnos & Nonnas non ob cha-

ritatem amplecti cœlibatum, vnde illi audacia tanta, vt sua fronte iudicare audeat alienum seruum, qui domino suo stat aut cadit? Nam huiusmodi charitatis intentio secretius in pectore residet, quàm vt à quouis honine agnoscere possit: quanto minus iudicari?

Nec hoc contentus errore, amplius ineptire pergit, dicens, quòd vt cœlibatu aliquid merearis apud deum, nuptias posthabere impietas est. Hoc enim est deo non satis fidere, dum poscitur merces pro eo, quod aliàs deo debetur, & quod vere donum dei dici debeat. Et vt ad sollicitas suæ temeritatis artes recurrat, ait in cœlibatu monastico nihil aliud esse quàm hypocrisis, ventrisque ac nominis studium. Hoc inquam impropere audet viris etiam sanctissimis, neminem excipiens, omnes in vniuersum eadem nota inurens, ventris vt si quis alius, venerisque patronus præcipuus. Qua in re Antichristi personam sustinet, dum extollitur super omne id quod dicitur deus, de internis affectibus iudicans, priusquam venerit dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. Solius enim dei est scrutari corda & renes. Quid insulsius hac assertionem, quæ spem omnem mercedis de Christiano pectore tollere nititur, cum contrarius accedat Paulus, dicens, Sic curro, non quasi in incertum, sed potius de mercede futura certus. Qui & alio loco dicit, Scio cui credidi: & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. Iam enim docuimus mercedem à deo expectari posse, & quidem sanctissime, ex gratia & promisso, magis quàm ex obligatione & debito, etiam si id ipsum propter quod merces expectatur, sit donum dei. Nam omnia quæcunq; à nobis aut fiunt aut offeruntur, dona dei sunt, iuxta illud 1. Paralip. vltimo, Cuncta quæ in cœlo sunt & in terra, tua sunt. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria, tu dominaris omnium. Tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Agnouit etiam hoc Martialis ethnicus, qui ait,

Iupiter ambrosia satur est, & nectare viuitt:

Nos tamen exta Ioui, thura, merumq; damus.
Alioqui si quod habet, non vult: quæso, quid accipiet? Dona

igitur dei sunt, & de manu dei prodeuntia: ex quibus licuit semperq; licebit, non exigua expectare mercedem. Frustra alioqui nobis premia proposuisset, dicens, Ibunt, qui bona egerunt, in resurrectionem vite: qui vero mala, in resurrectionem iudicij. Et qui redditurum se pollicetur unicuique iuxta opera sua, quid aliud quam expectanda boni operis mercedem docet? Nobis igitur sperare licet, nam & sperare iubemur. Nec aliquid piaculi fuerit, si quis nuptias coelibatu postponat. Quod tamen impius iste impietatem vocat. Ut enim lib. de viduis Ambrosius ait, Non aliud reprehenditur, ut aliud praedicetur: sed omnia praedicantur, ut que meliora sunt, preferantur. Honorabile coniugium, sed honorabilior integritas. Nam & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Quod igitur bonum est, vitandum non est: sed quod melius est, eligendum est. Vbi praecipuum est, ibi lex est: vbi consilium, ibi gratia est. Licet itaque nuptiis praeferre coelibatum: quem (ut idem ait) dominus honore prouocat, magisterio docet, inuitat exemplo. Inuitat & Paulus dicens, Bonum est, si maneant sicut & ego.

Verum multi sunt, inquit, qui continentiam appetentes, sese exponunt grauissimis incontinentiae periculis. Ad id respondet Ambrosius, Ergo nemo militet, ne aliquando vincatur: nec pedis vtatur obsequio, qui gradiendi periculum reformidat: nec oculi intendat officio, qui concupiscentiae timet lapsum. Hac certe ratione tecta nunquam essent subeunda, ne quis e tecto lapis delapsus nos offendat. Nec fabricanda arma, nam plerique gladio periere. sed nec sumendus ad leuandam inopiam cibus. Nonnulli enim, faucibus obstructis, interierunt. Nam & quidam acino, alius vero pilo strangulatus expirauit. Sed & in ipsum Deum haec noxa perueniret, si huiusmodi querela locum habeat: qui & praecipua tulit, in quibus offendimus omnes: & elementa creauit, quorum pestilens afflatus multa hominum milia ad interitum perduxit. Quid igitur huic vanissimae ratiocinationi obiiciendum est, nisi quod Iacobus in sua Canonica ait, Si quis indiget sapientia, postulet a Deo: postulet autem in fide nihil haesitans. Et quis est, qui desperet, qui modo dicentem

audierit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Et qui hoc dicit, dat omnibus affluenter, & non impropert. Cessent igitur oblatrare canes aduersus hunc cœlibatum: qui vtiam essent canes muti, nō valentes latrare, quando meliora, aut saluti viciniora proferre nequeunt.

Iam quis ferat atrocem huius iniuriam ita saeuientis aduersus continentia nitorem, qui ore impuro euomere ausus est castitatem officere solidæ animarum atque corporū sanctimonix, & paupertatem dispensationi euangelicæ? Sub hoc itaque iudice crudeli sauoq; tyranno cadet à causa perpetua intemeratę virginis integritas, quę ex constanti decreto virum non cognoscit. Euanescet Ioannis Baptistę & Euangelistę sanctimonia, si castitas officit solidę puritati. Supprimendum erit purum & castum de virginitate comparanda ac tuenda Pauli consilium, dum ait, Solutus es ab vxore, noli querere vxorem. Annę prophetissę, cuius laus est in euangelio, institutum damnabitur: quę cæmen vel hoc nomine cõmẽdatur, quòd vidua permanerit vsque ad annos octogintaquatuor, non discedens de templo, ieiunijs & orationibus seruiens nocte ac die. Si verum est quod asserit Epicuri de grege porcas, castitatem officere solidę corporum & animarum sanctimonix, quis non miretur impudentiam frontis perfrictę, cum horum verborum halitus obuio cuique nauseam pariat? At ne id citra rationem dictum putes, profert suę assertionis causam, semper proficiens in peius: vt peculiare solet esse hæreticorum. Malim (inquit) monachos esse maritos, quàm scortatores. Quid audio? Monachus solitarius est. Qui si familię curam habeat, quomodo aut esse aut dici poterit monachus, qui etiam reus sit fracti voti? Proinde ac si aliquis dicat, Malim te esse prædonem, quàm parricidam. Iam qui cum vxore est, diuisus est: quomodo igitur idem vnus erit & plures, solitarius & diuisus? Hic videtur per somniū alludere fabulę de Geryone tricorpore, aut de tricipite Cerbero. Vix credas apud se fuisse hominem, qui tam secum pugnantia profert. At longe aliter censuit Paulus, qui in Romanis tertio capite ait: Nō vt blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere faciamus mala, vt veniant bonarum quorum damnatio iusta est. Consultius autem egisset Buce

rus, si meliore mente recepta dixisset: Malim pauciores numero monachos sacerdotésue, & eos quidem continentes, sacris initiari, & cum iudicio deligi, quàm multos effrenes, qui nec ordinis placita, nec canones seruant, qui que sine lege, sine regula passim per orbem vagantur. Hoc si dixisset, vnanimi omnium frueretur cōsensu. Ne simul iustus deleatur cum impio, neue dispareat ordo monasticus, cuius splendor & honestas totum orbem suo fulgore illustrauit. Quid enim commeruit sacer piorum cœlibatus, si quorundā petulantia nonnullis dederit offendiculum? Detrahantur noxia, nulla interim infontibus inferatur iniuria. Imo potius audien dus erat Christus, qui ait, Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem, vt non simul eradicetur & triticum. Non enim eradicandæ sunt vites, si vnà cum illis succrescant spuria vitulamina. Eradicetur potius quorundam effrenata licentia vt apud viros pios ac religiosos tuta castitas permaneat, quã quòd propter incestos de medio tollatur, quæ viris iustis semper placuit, toto orbe Christiano laudata continentia. Quòd si fiat, plures erunt filij desertæ, quàm eius quæ habet virum. Non dissimili scommate hoc delirium retūdit Bernardus, qui libro de dispensatione & præcepto hūc stuporem eludit, dicens, ac si quis requirit, Quanam morte perire consulendum sit eum, qui seipsum forte perimere velit, incendiōne, an præcipitio? eum potius in hoc suaderi debeat, vt suæ vitæ & saluti consulat, & infixum menti errorem delere prorsus, atque abstergere curet. Id quod profunda & humili ad deum fusa oratione facile fiet.

Prosequitur cœptum suæ temeritatis iter, ita dicens, [Quòd autem pōtificiæ castitatis adsertores aiunt præcib⁹ posse impetrari, vt detur vnicuique cœlibi viuere, Christo contradicunt, qui ita pronunciat, Non omnes sunt capaces dicti huius, &c.] Cum tamen hæc verba Christus minime pronunciarit, quin ita potius, Non omnes capiunt verbum istud. Atqui non idem sit dicere, Non omnes capiunt verbum istud: & Non omnes sunt capaces. Non capit, qui sua sponte tentationū carnis tædia ferre detrectans, periculū permutat periculo, coniugii vinculo se adstringens. Qui vero dicit hominem prorsus non esse capacem, facultatem negat, quantumuis conetur assequēdi quod optat. Rectius

interpretatur Chrysoſtomus, Non capiunt, quia nolunt. Non autem dixit, Non eſſe capaces, quaſi minime poſſint. Sed & errorem errori adiungens, ſic ait: Deus non vult omnes cœlibes viuere. Non igitur cuiuſque cœlibatus ad gloriã dei faciet. puerili ſophiſmate incautiſſimã offuſcans, Nam & quiuis è triuio rideret ita colligentem: Non omnes poſſunt ingredi hanc aulã: igitur nõ eſt cuiuſuis ingredi eã. Quis neſcit collectim nõ cõuenire omnibꝰ cœlibatũ, & tamẽ ſeiuũtim cuiuis cõpetere poſſe? Hæc nimirum ſũt collectiones nõ tã captioſæ q̃ ridiculæ cuiuis in Dialectica tyrũculo. Proinde nõ omnibꝰ, inq̃t, orãdũ eſt ꝑ cœlibatu. Cũ tamẽ Paulus dicat: Volo omnes vos eſſe ſicut me ipſũ: Diſtributiua locutio eſt, & nõ collectiua: vt Dialectici volũt. Quin & ampliꝰ pergit ſuũ oſtentare deliriũ. Qui, inquit, orant ꝑ cœlibatu, quin etiã orãt ne cibo neceſſe ſit, & alijs vitæ huiꝰ rebꝰ onerari. In prõptu reſponſo eſt. Dominꝰ nõ inuitat nos ad perpetuã inediã, cũ tamẽ hortetur ad cœlibatũ. In quo Chriſtus & deipara virgo, & alij præterea innumeri, excellenter ꝑdurarũt: qui tamẽ inediã hanc perpetuã nõ exercuerunt. Verũ adhuc inſanire pergit. Imo, inquit, cur nõ oratione ſua impetrãt, vt ſemel depoſito corpore beati ſint? Sed quid hoc ad rhombum? Hic agitur de perfectione vitæ, & tu diuertis ad conſummationem mortis. Cuius quidem deſideriũ nõ omnino vicio datur: niſi forte tibi nõ probetur Pauli ſententia dicentis ad Philippenſes primo, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Aliud eſt probare potiora dum viuus, & ad ardua tendere: quod laudabile eſt, & per ſe, decorũ. Aliud ſinem querere laborũ: quod his tantum cõgruit, qui legitime certauerũt. Nobis potius conuenit dicere: Dimitte me, vt glutiam ſaliam meam. Perfeſtorum eſt illud, Curſum conſummaui, ſi dem ſeruauit: de reliquo reſpoſita eſt mihi corona iuſtitie. Alias profert ſuæ cæcitatũs indices, tendiculas, teneriores vtique aranearum telis, vt quæ nec inſecti vnus animantis duriuſculum onus ferre poſſint. Quæ tãmen ita ſibi ſubtiles eſſe videntur, ac neruoſæ, vt medium tenere poſſint quẽuis etiam Gigantem robuſtiſſimum. Cuius textura eſt, quòd ineptè nugatur, impium eſſe operis à deo expectare & expetere mercedem: quam exigere

videntur, qui professæ continentiaæ præmia expectant. sed impius est iste, qui impietatem somniat etiam in re maxime pia: nisi Psaltem quoq; impietatis arguat, qui ait, Etenim seruus tuus custodit ea, & in custodiendis illis retributio multa. Alio item loco: Inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter æternam retributionem. vt Hieronymus in Hebraico legit. Nam Aacheb retributione signat. Et vt mox diximus, Paulus repositam sibi coronâ iustitiæ expectat citra omnem impietatis notam. Alioqui quid attineret dominum ipsum mercedis æternæ præmium proponere certantibus, nisi & ipsum expectare & desiderare liceret? Cui totus inhiat Paulus, nec temere dicens, Sic curro, non quasi in incertum: sic pugno non quasi in aere verberans. Id autem omnino licet, modo ne tanquam ex debito, sed ex gratia potius pollicentis speretur. Spes autem vti ex eius definitione constat, partim gratiæ, partim meritis innititur. Hoc certe est hæreticis perpetuum & peculiare malum, vt offundant oculis fumos, ex veris elicere falsa: vt eorum collatione inquinata reddantur, quæ tamen per se vera sunt. Si Dominus inuitat vt petamus præmiû: quid piaculi fuerit id, quod sua gratia pollicetur, expetere? Et tamen hæretici ita absone colligunt, nempe veluti à thesauris ad carbones. Expectas à deo mercedem? Vis igitur inprobe deum tibi constituere debitorem.

Sed nec sibi temperat, quo minus insectetur disciplinæ regularis formulam, dicens eam officere puritati ac nitore legis euangelicæ. Nam positis constitutionibus, (vt ait) humanis, videri potest lex euangelica non sufficere animarum saluti. Sed ignorat stupidus iste, quod sanis, & bene habentibus abunde sufficit cibus delicatus boni succi, & affatim nutriens, quum tamen debilibus, & ægrotis, ob eorum inappetentiam debilitatemque stomachi, minime conueniat per se alioqui optimus. Sic & perfectis vna lex euangelica sufficit, imbecillioribus autem formulæ viuendi ad acquirendam perfectionem viam faciunt. Vt cubiculum iam ingressis clauæ nihil opus est ostium re-ferante, quæ tamen necessaria est ingressuris: sic opus malleo & incude, nondum fabricata sera, qua perfecta & completa superuacaneû sit huiusmodi desiderare instrumenta.

Qui apicem montis attingit, nihil opus habet in ipso infundere ascensu: qui vero in imo stat, gradis adhuc illi restat via. Denique regularis disciplina perfectioni conducit acquirenda, quum fastigium legis euangelicæ sufficiat acquirere. Sic fit, vt constitutio humana viam paret ad diuinam. Illud ex Paulo cuius peruium esse potest, qui ait priore ad Corinthios tertio, Ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus. Tãquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim carnales estis. Ad leuandam hominum inedia per se quidem sufficeret adulta iam & matura seges in agro: nos tamen illi sepe adhibere solemus, ne feræ noxiæ diripiant, ac breui momento perdant hominum labores, Sic regularis disciplinæ institutum suos cultores in officio continet, & impedimenta adsequendæ perfectionis longius arceat. Hæc prescius considerata omne ambiguum facile tollent.

Hic demum suæ improbitati finem imponere debuit Bucerus, si quis apud eum esset aut finis aut modus: quæ tamen non inueniens, crambem plus millies recoctam impudenter mensis apponit, asserens nemini licere cœlibatū sectari, nisi cui datum sit, cōtempo (vt suo Marte effingit) coniugio. Neque enim qui aurum præfert, contemnit argentum: nec qui cœlibatum coniugio præponit, spernit matrimonium. Multos denique esse asserit, qui falso arbitrentur se esse hoc munere donatos. Ad id quidem vna responsio sufficit, quemuis huius doni esse capacem, qui modo velit in sua petitione constanter perseuerare. Nam sine penitentiã sunt dona dei: nec aliquem deserit, nisi à quo prius deleritur. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni genere, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. **Actuum 10.** Donum quidem à deo est cuius prestandum ex equo, qui modo se paratum præstabit. Sed neque expectandum est cœlitus oraculum, priusquam voueas. quando nec deipara virgo id expectauit, priusquam voueret. Quia ex imo pectore ad deum fusa oratio, sufficiens est ad huiusmodi impetrandam gratiam. Alioqui oraculum desiderandum Paulus docuisset in Corinthijs 7. quod tamè tantum abest vt exigat, vt etiam dicere non dubitauerit, Qui

statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicavit in corde suo seruare virginem suam, bene facit. Hic nullus de expectanda reuelatione sermo, aut habetur, a ut innuitur. Neque in huiusmodi proposito conseruando opus est miraculo, si exactam miraculi rationem attendas. Nam quotidie dona huiusmodi cœlitus demittuntur, alioqui omnia dona dei miracula forent. Non tamen longe abest à ratione miraculi: quandoquidem in carne præter carnem viuere angelicum potius est, quàm humanum. Sed nõ ita rarum, quin à quouis flagrantis orationis subsidio possit impetrari. Id a utem dixerim, ne quis aut prodigij, aut oraculi mole absteritus, sub onere gemat, ac tandem desperet. Quis enim desperet de eo, qui semper bene velit, vt optimus, qui que nihil non possit, vt maximus? Tantum adsit pius ac feruens ad impetrandum animus. Qui vbi aderit, qui petit accipiet, qui quærit inueniet, pulsanti quoque aperietur. Nõ igitur absterrendus est miles propter varium belli euentum, vt fugiat: sed excitandus, vt vincat. Qua in re grauissime peccant hæretici, præpostero ordine omnia peruertentes. Animi feruor & audacia ex periculi occasione captanda est, nõ pusillanimitas assumenda. Hæc est magna pars decipularum, quas coelibatui obtendit Bucerus in Matth. cap. 19. quarum vanissimas nugas retegendas curauit, ne quis cæcū ducem sequutus, errandi occasionem accipiat.

Sed quid non petulanter audeat, & impudenter attentet serpentis huius modo euadendo tortuosi, modo in inuadendo pungendoue amarulenti, virulenta nequitia? Hoc enim apud se statuit, vt abiecta luce veritatis ita sua responsa adumbret & obscuret, vt nescias in quam partem inclinare velit, eo nimirum & astu & ingenio, vt si forte se videat irritum, ac luce veritatis deprehensum, latebras aliquas sibi paret, in quibus pro nacta occasione delitescere possit, interimque è manibus prosequentis elabi. Denique illi perpetuum est ac perenne, omnem induere personam, in quam velit se transmutare effigiem: non vt omnibus cum Paulo omnia fiat, verum potius vt omnes dementet ac fallat, secumque in erroris præcipitium trahat. Id quod acutissime in hoc Bucero Vintoniensi præsul Stephanus deprehendisse cernitur. Qui ob id cœsuis vanam

nulliusq; frugis esse, cum hoc præsertim hæretico, cõtenti
 nã, cum omnia catholicis arma adempta sint, quib⁹ retineri
 possint refuge, perstringi reluctantes, aut cõfodi primaces.
 Scripturæ vni⁹ patrocínio se tuetur, cū tamen nihil minus,
 q̃ scripturã sequi velint: sed potius suã corruptissimã intel-
 ligentiã venentur in illa, eum sensum affigentes, non qui à
 spiritus sancti mēte, patrũve sententia pendeat, sed qui eorū
 potissimū seruiat affectibus. Quid igitur facias, dū in dimer-
 sos sensus sub prima disceptationis initia scriptura discerpi-
 tur, quorū vnus legētē ædificet, & alter destruat? In duello
 prius cõuenitur de paribus armis: hic nihil reliquū ab hære-
 ticis relinquatur, quod possit esse vtriq; cõcertatiũ cõmune
 nō interpretatio patrū, nō apostolica traditio, nō cõciliorū
 pontificũve decreta, scriptura nuda in medio relinquatur,
 sed nullo pbabili sēsū, nulla fixa interpretatione munita.
 Accedit ad huiusmodi difficultatē lubrica hæreticorū in re
 quapiã asserēda fides, incõstans assertio ac varia semper &
 mutabilis, frõs impudēs & pfriēta: & in quãuis partē verita-
 tilis, vt sphericū in plano in quãuis partē volubile, atque om-
 ni euripo mēs versatilius. Quin & more chamelēorū af-
 fingūt sibi & assimilat quoscūq; colores, & p̃ occurētē cau-
 sa fingūt omnia atq; refingūt. Nec his cõtenti, succo loligi-
 nis (quãdo aliud nō possūt) aduersarios loquēdo denigrat:
 cū deest illis lana quã texere possint: vt interim dilabantur.
 Vnū itaq; superest, quo teneri queāt, cõpendium: vt ex pro-
 prijs eorū dictis plerunq; secum pugnantibus, nō satis me-
 mores illos mendaces cõvincere possis. Nec mirū, si melio-
 res se impetāt maledictis, cū sint ipsi apud pios omnes de-
 ploratissimi, omniū impuritatū assertores ac patroni, nēpe
 veneris & luxus impudētissimi præcones, incesti & nefarii
 coitus ex p̃fesso defēsores, religionis ac disciplinæ osiores,
 & contēptores puicacissimi, in dilatādo luxu & augēda car-
 nis licentia supra omnem fidē largi ac p̃fusi: in commendā-
 dis autem atque extollendis spiritualibus donis, castitatis,
 inquam, atque temperantiæ, parcissimi: negātes, expectan-
 dum esse donum dei pro tuendo coelibatu: imo neque pro
 eo vt obtineatur, orandum. Sic enim Bucerus ait, Dominū
 rogandum non esse pro dono continentia: ab his qui quã-
 uis professi sunt, tamen ad coniugium potius quàm ad cõ-

libatum deputati sunt. Sed vnde sciemus, quando, quae
 etatis parte cuius hominum ad coniugium potius, quam ad coe-
 libatum deputatus sit? Imo qui suis precibus obtinuit gra-
 tiam, ut voueret: quomodo tam delirus erit, ut desperet de
 gratia id praestandi, quod dei auxilio vouit? An ignoramus
 scriptum esse: Qui coepit, ipse perficiet bonum opus: & pri-
 cipium esse plusquam dimidium totius. An stupidus erar,
 qui ait, Ter dominum rogavi, ut auferretur a me stimulus
 iste? Sed inuenit impostor Bucerus commentum aliquod,
 quo telum istud elidere possit: qui contra omnium catholi-
 corum sententiam haec verba Pauli, Sufficiat tibi gratia mea,
 neget intelligenda esse de auxilio ad tuendum coelibatum:
 verum de favore potius ad ineundum, priore statu mutato,
 coniugium. Quasi parcius sit dominus ad coelibatus auxili-
 um praestandum, si conuenienter petatur, quam ad coniugij
 promouendas molestias: cum tamen det omnibus affluenter, & non im-
 properet. Quasi qui dedit votum vouenti, denegat auxilium
 promissum prestare volenti. Verum quid sibi vult istud, quod
 mox sequitur, Virtus in infirmitate perficitur? Quis enim
 negare audeat haec verba ad continentiam pertinere? pro qua tenen-
 da & augenda Paulus orabat: potius quam ad coniugij sta-
 tum, cuius iugum abijciendum consulebat, inquiens, Solu-
 tus es ab vxore, noli quaerere vxorem. Rursum, Qui non nu-
 bit, melius facit. & Qui habent vxores, sint tanquam non ha-
 bentes. Alias non dixisset, Castigo corpus meum, & in serui-
 tutem redigo: ne cum alijs praedicauerim, ipse reprobus effi-
 ciar. dicitur alioqui, Accingor ad thori maritalis iugum
 subeundum, ne stimulus carnis agitated vrar. Hic (si audimus
 Bucerum) cui vna vxor satis non esset, alia etiam more Bar-
 barico querenda foret ad extinguendum portentose libidi-
 nis furorem. At longe fallitur caeca Bucerii impietas, ut qui
 scire debuerit lignorum potius subtractione & frigide in-
 fusione, hoc est, abstinentia & lachrymis, quam ignem libi-
 dinis igne extingui. An ignorat quod scriptum est, Si man-
 seritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque
 volueritis petetis, & fiet vobis? Ideoque vnusquisque in qua vo-
 catione vocatus est, in ea permaneat. Non igitur inuenio,
 quam ratione continentiam professi, iure deputari possint ad
 ineundum coniugium: nisi dicas tibi fuisse reuelatum, quod quoties

cœlibi acciderit carnis tentatio, dominus mutata sententiâ
 cœlibatu deputet eum qui i. a afficitur, ad subeundû mari-
 monij iugum. Sed dæmonis hæc commenta sunt, nō dei or-
 acula. Quis enim tam impius, vt audeat dei benignitatem
 hominum moribus stultè metiri, ac pl^o posse dicat impuri-
 tatem libidinis, quàm vim ineluctabilem lachrynosæ con-
 tationis: cuius tanta est energia, vt vincat inuincibilè, & liget
 omnipotentem? Interim dormitabit ne tua illa fides, quæ cū
 sola (vt falsò prædicat) possit quoduis delere peccatū, an
 nō etiâ poterit libidinosæ huius tētationis extinguere fo-
 mētū? Quòd si id possit, qua impudētia dicere audebis nu-
 ptias esse vnicū remediū vstioni extinguedæ? Ad hæc cum
 alijs tardi^o, citi^o alijs molestia libidinis accedat, factò ad tē-
 p^o de cōtinētia periculo: nōne aliquando saltē per vos vo-
 uere licebit? Licebit vtiq; nisi votū omnino extinctū veli-
 tis: viuet autē semper & vigebit, etiâ si nolueritis. Si igitur
 detur loc^o voto, quid si accedat tētatio? etiâne descendēdū
 erit à signis promissi iâ cœlibatus? Absit à nobis tā pestilēs
 error. Quid autem si non possit vxorem inuenire is qui li-
 bidinis æstum patitur? Tūne etiâ negabis affuturū illi cœ-
 litus pro tuenda continētia auxiliū? An qui sceminā petijt,
 auxiliū inueniet: & qui votū semel emisit, non reperiet
 ad suam vocationē tuendam subsidium? Hoc vno cōmento
 quid absurdius? Alioqui longe grauior & periculosior erit
 causa cœlibatus, quàm matrimonij: contrâ tamē iudicant A-
 postoli dicētes, Si ita se habet causa matrimonij, nō expe-
 dit nubere. At Bucerana impietas diuersū ex diametro af-
 ferit, adeo grauē esse causā, pmissi cœlibat^o, vt minimè ex-
 pediat, pmittere. Delirabat igitur Paul^o, qui volebat omnes
 esse vt seipsū, cōtrariū hortate atq; adeo iubēte illud ridicu-
 lū omni subsānatione dignū, ac puerili etiâ voce exhibēdū,
 q̄ ait donū cōtinētiæ potissimū cōsistere in quadā humorū
 tēperatura, & corporis ad venerē ineptia, qua fieri possit, vt
 sine omni naturæ lucta continētia seruetur. Sic solent phi-
 losophari Epicurei isti carnali cœno inuoluti, vt in voluta-
 bro sus, qui ita statuerunt oculos suos declinare in terrā, vt
 quæ à cœlo petēda erāt, nil nisi terrena sapientes, à natura
 expetant. Non est ō Bucere hoc talentum terræ defodiē-
 dum (nam qui de terra est, de terra loquitur) sed à deo po-

tius expetendum cum omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum sit. Atqui bellus iste conciliator locorum sacrae scripturae, ita Moysen cum Paulo componendum censuit, imo (vt verius dicam) spiritum sanctum in utroque loquentem, vt dicat hanc sententiam: Non est bonum homini esse solum, pertinere ad singulos: Illud autem, Bonum est homini mulierem non tangere, ad naturam communem, seu ad vniuersitatem generis humani. O rem ridiculam, quod singulis bonum est, id est vniuersitati non bonum. Perinde est, vt si quis subridens omnino ac subsannans dicat ieiunare collegium, vbi nemo de sodalitate sibi temperet à cena, dum tamen mensam publicam nihil apparatus inferatur: aiunt enim tunc aulam ieiunare. Hæ sunt ideæ hæreticorum ac naturæ (vt sic dicam) communes. Sed quis ex patribus hanc nobis aduexit nouam doctrinam? Proferat Bucerus vnum ex omnibus ecclesiarum patribus, qui sententiam Moysi ad singulos, Pauli vero placitum retulerit ad vniuersos. Proferet, inquam, sed non prius quam cælum mari coniunxerit, & mare cælo. Quis enim nescit dictum illud: Non est bonum homini esse solum, referri ad primæuam naturam humanæ originem. vt ex coniunctione maris & femine crederet posteritas, vt multiplicaretur & repletet terram? Quia semel repleta, cessat vrgere præceptum de ineundo coniugio, cui successit libertas colendi cœlibatus. Quid autem putidius eo quod ait, omnes ad matrimonium vocari his verbis: Vnusquisque propter fornicationem uxorem suam habeat? cum manifeste verba ostendant non nisi de coniugatis istud intelligi. Qui si micam salis habuisset, id deprehendere poterat ex vocabulo, suam. Neque enim suam quis appellare potest uxorem, nisi sit coniugatus. Deprehenditur etiam istud ex verbo habere. Habeat, inquit, suam, hoc est, eam tractet affectu vsuque vere maritali. Nam de his qui non sunt coniugati, diuersum sentit ita dicens: Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis, si permanserint sicut & ego. Vt scilicet qui prius coniugatos instituerat, quid cœlibatui conueniret, ostenderet.

Sed quæ insulse ac peruerse tractet verba Pauli ad Timotheum loquentis de his, qui primam fidem irritam fecerunt. Primum negat fidem de voto intelligi, sed de vniuersa in Christum religione. Deinde ab ea responsione deflectens,

ait: etiam si de voto intelligatur, tamen dānatio illa (de qua Paulus) non ad iudicium dei refertur, sed hominum. Demū tertio etiam vacillans, & à prioribus pronunciatis resiliens. Esto (inquit) quòd fides de voto, damnatio de gehenna intelligatur: illud tamen minime pertinet ad fœminas verum ad commonefaciendos episcopos, ne facillè permittant uires & fœminas vouere continentiam. Hic quàm varius ac lubricus est Bucerus, vt nec cum patribus, nec secum, nec cum veritate constare possit. reluctantem nimirum ac remitte luce veritatis, patrum autoritate, qui hanc fidem de voto interpretati sunt, & testæ simulationis ac fraudis conscientia.

Denique nihil vsquam recipit Bucerus, nisi quod ex proprii somnio capitis prodierit. At ego vicissim nihil ex eo recipio, nisi quod ex patrum, procerumq; ecclesie sententiā proferatur. Ne igitur prorsus inermis in aciem hanc descendisse videatur, adfert Cypriani autoritatem: qua videri potest iussisse Cyprianū, vt deo dicatæ virgines nubant, nēpe ex epistola vndecima de virginibus deo dicatus. Qui si reliqua Cypriani verba cū hoc vno contulisset, vt pote ad Quirinū li. 3. ca. 30. facile intelligeret hanc permissionē ad inuitas tantū virgines referri, nondū tamē p̄fessas. Sic enim conciliari possunt, quæ in speciē cōtrariæ videntur diuī Cypriani sententiæ. Hic autē perinde agere videtur, atq; si aliquis ex virgulto vno euellere prorsus ac eradicare conetur annosā totā, quæ virgultū ipsum p̄tulit, frondosam, frugiferamq; arborē. Hoc enim agit, qui ex vno Cypriani verbulo, reliquos ex Cypriano locos, quib⁹ voti soliditas constituitur, conatur euertere. Atqui si res ferat, sati⁹ fuerat ab vno authore cum cæteris omnibus discedere, quā pro suo vnus errore tuendo turbā doctorū à se impudēter abijcere, & sub factitia & adulterina quadam scripturæ umbra veræ lucis radios depellere. Id quod Bucero peculiare esse solent. Desinat igitur impius ille has blasphemias euomere.

Primò q̄ lex cœlibatus sit impossibilis, reclamāte cœlibe Paulo, q̄ ait, Omnia possū in eo qui me confortat Christus. Quem absit vocasse ad rem impossibilem posteros, cum diceret, Volo omnes esse, sicut ego sum.

Secūdò impudēter mētī legē cœlibat⁹ esse naturę cōtra

riam, cum gratia non evertat naturam, imo potius ornet & illustret. Neque enim fides, ad quam mordicus tenendam obligamur, contra sed supra naturam est. Superat enim humanæ mentis aciem: Matrimonium autem, quod secundum naturam est, subiicitur cœlibatui, tãquam minus maiori: nō tamen aduersatur, sicut lumen naturale fidei. Quemadmodum de instinctu naturæ est, vim vi repellere: non tamē violatur natura, imò verius perficitur ex consilio euangelico: quo docemur, cædenti alterã præbere maxillã. Alias cōtra naturam faceret quicunq; adolefcens, nisi mox cōtraheret matrimonium, si huiusmodi abstinentia esset cōtra naturã.

Tertiò grauius offendit, statuens legem cœlibatus voluntati diuinæ esse contrariam. Hoc enim dicens, blasphematur in Paulum, qui sexcentis pene locis nos inuitat ad cœlibatum: quem nemo citra blasphemiam dixerit contrariũ voluntati diuinæ consuluisse.

Sed illud non minus impudenter assertum, donũ continentię ne his quidem concedi, qui ipsum à deo petierint, refragante omnino dicto Christi, Si vos cum sitis mali, nō stis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

Quæ omnia nihil aliud quàm desperationem spirant, & diffidentiam de obtinendo in spiritualibus rebus auxilio diuino, cum tamen nihil non de deo præsumat in admitenda ac recipienda indulgentia diuina, in his quæ ad carnalia desideria pertinent. At nō ea fuit mens, sanctorum patrum, qui in spiritualibus omnia audent, in carnalibus vero cum Paulo ab omnibus se abstinere. Sapiens enim videt, & præcauet: stultus autem transilit, & confidit.

Ego sanè posteaquã recentius editos codices ex Phygio Campensi euoluere apud me omnino decreuissem, atque erroris huius latebras in lucem proferre contenderem, fodiendo (quod dicitur) vsque ad algam: suspicari tandem cœpi ex vno potissimum eorum paradoxo hanc erroris putidam lacunam produisse. Profitetur apud Phygium Campensem castitatis osor Bucerus, id se habere pro axioma, nulla deo placere posse nostra opera, nisi quæ ex præcepto fiant, eoque pertineat vt per ea commodetur proximo. Ex quo errandi ansam Conradus Lagus iure-

consultus in methodica iuris traditione, suæ professionis limites egressus, minus quàm vellem fœliciter arripuit: affeuerans legem de cœlibatu ex voti professione suscepto, instituto dei & naturæ repugnare: nec ita posse violentis vinculis contineri, vt non erumpat. Illud adiungens: quòd sicut aqua nec vi, nec arte cogi potest, vt perpetuò contra suum naturalem motum ascendat: ita nec impetus naturalis in homine coercebitur, vt citra periculum salutis in eo penitus conquiescat. Sed longè fallitur, qui naturalia voluntariis prorsus, necessaria spontaneis, terrena caelestibus, quasi ex æquo se habeant, imprudenter conferat. Non sic sacra prophanis conferuntur. Nemo enim nisi delirus, canibus catulos, matribus hœdos, sacra prophanis componere attentabit vnquam. Dona dei precibus obtinentur, è cœlo pendent: sic tamen vt omnia sint possibilia credenti. Reliqua verò naturæ opera ita deus, qui eam cõdedit, administrat, vt proprios motus agere sinat. Pergit tamen humano potius quàm diuino iureconsultus huius facri cœlibatus machinã arietare, in omnia se vertès, vt persuadeat votum de cœlibatu esse contra verbum dei, sed nihil aliud quàm principium repetit, identidè resumens quòd probare debuerat. Ait enim, Tam peccat, qui citra verbum voluntatem dei sibi fingit: quàm is, qui ductus consilio humano aliquid contra verbum dei instituit. Cui respondendum, nullum hic esse fictionis locum, nisi què ipse finxerit. In verbis enim Christi nulla est fictio, qui suos cohortatus ait, Qui potest capere, capiat. Non enim qui hortatur, absterret, aut arcet, quin potius inuitat, & allicit. Errat ergo fictionis verbum assumens. Neque enim aliquid fingit citra verbum dei, qui fauori diuino innixus hortantem sequitur, & vocantem audit, hoc secum repetens: Propter verba labiorum tuorum ego custodiam vias duras. Ego in quã & mei similes in odorem vnguentorum tuorum curremus, id quod adolescentulæ fecisse leguntur, quæ dilexerunt te nimis. Non sunt ista, mi Conrade, humana, sed diuina consilia, nec contra verbum dei, sed ipsissima Christi non tam iubentis præcepta, quàm adhortantis consilia. Qui igitur consulentem audit, nihil contra dei verbum operatur.

Tu vero à calcaria in carbonariã trãsis, qui à sacerdoti

coelibatu ad incisionē sanguinariam prophetarū Baal, toto
distantem cœlo, miro impetu transcurris. Illud deo viuo ac
vero offertur, istud in idoli Baal cultum referebatur. Impiè
igitur eū omis tādē, quam animo conceperas, blasphemā,
ita dicens, Talia sunt & vota monastica, quibus se obligant
ad perpetuam continentiam, arbitantes se summo ita pla-
cere deo: sed in quanto errore sint, inde liquere potest: Pri-
mò, q̄ non extet mandatum dei, quo exigeret continentia
tanquā cultum. Quid his verbis (tanquam cultū) intelligas,
nihil mea refert. Vnum scire debueras multa deo placere,
quę illi præstantur, honesta: etiamsi nō exigat ex præcepto.
In quibus istud est, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia
quę habes. Cui & illud ex Paulo accedit, De virginibus
præceptum non habeo, consilium autem do. Addis à nemi-
ne exigendam continentiam, quia periculosa sit. In quo bis
erras. Neque enim est periculosa, sed honesta semper & lau-
dabilis, insignis inquam & ardua, & quę cum laude & præ-
mio tenetur ab his, qui diuino auxilio innixi, illi adhærere
student. Non est igitur periculosa continentia, sed potius
incontinentia, vtpote pestilens & noxia. Erras item, qui
putes eam exigi, cum nemo ad eius professionem compellatur.
Iam quò amplius progredieris, eò grauius exorbitas,
& deflectis à recta. Ais enim Bucerano cōmento innixus,
errare monachos continentiam citra præceptum obseruā-
tes tanquam cultū. Monachi certe continentiam mordicus
retinent in hunc maximè finem, vt purius ac liberius con-
templationi insistere possint. Quid in tuo cultu intelligas,
tu ipse videris. Neque enim curamus Buceranas glandes,
frugibus inuentis. Tu verò culpa vacare nō potes, qui rei,
quę ad te nō attinet, te immisces, si vera sunt in quibus ver-
saris placita, dum temporaneam castitatem permittens, per-
petuam ita explodis & damnas, vt eam velis esse contra na-
turę institutum, quod planè impiū est. Dona enim dei tam-
etsi quadantenus sint supra naturam, non tamen con-
tra naturam. Fides enim est supra captum humanum, non
tamen aduersatur rationi, cum omne verum cuiuis vero
consonet & congruat. Sic & cætera dona dei, quę qui pe-
tit, accipit, & qui quærīt inuenit: nam & pulsanti aperietur.
Nec enim temerè nobis ea dona precatur Paulus, qui

ait, Pax dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda
& corpora vestra.

Iam tuæ modestiæ oblitus, abiecto temperamento, errare monachos, qui cum sentiant se non posse continere, instituto dei & naturæ reluctantur. Aliam quoque impietatem euomens, stultitiæ eos arguis in voti professione. Tu verò tuâ ipsius cecitatem non agnoscis, ei maledictio obnoxius, quod apud prophetâ legitur, Vt qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Impudenter itaq; & vanissime erras, qui iudicas vouentem non posse continere. Nam fidelis est dominus, qui non sine nos tentari ultra id quod possumus. Si iuris diuini adyta penetrasse tibi per oecium licuisset, facile intellexisse poteras verba Iudith à morte mariti vsque ad finem vitæ continentiam vidualem obseruantis, quæ ad hunc modum repouenda censui, Iudith. 8. Qui estis vos, qui tentatis dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Tu verò Lage ita exhauris diuinæ bonitatis largitatem, vt illi metas & tempora ponas, qui nullam in suis largitionibus aut metam recipit, aut mensuram. Quod igitur temere iam prædixeras, incautè repetis, tertioque insulfissime recensens, non esse tanti vota religionis, vt propter ea stulte recipiatur, quod naturæ & dei instituto repugnet. Sed nec peccatum peccato redimitur, vt male ac perniciose imbutus existimas, nec vllum flagitiosum errorem agnoscimus seu in vouendo, seu in conseruando celibatu.

Nec leuiter errant, qui pro eodem haberi volunt, tentari & peccare. quasi verò idem sint, certare & vinci. Quod tantum abest à recto, vt ipsa etiam tentatio plerunque victoriam pariat. Hoc intellexit, qui ait, Tentatio patientiæ operatur, patientia probationem, probatio vero spem, & hoc maximè in spirituali certamine, in quo tam debilis est hostis, vt vincere nequeat nisi volentem. Tentari itaque aut certare, nec vinci est nec vincere: sed via quæ ad vtrum velis, peruenire possis. Non est igitur peccatum tentatio, quin potius methodus ad victoriam & præmium. modò nequis sibi deesse velit. Illud impudentissimum,

quod aiunt maris & fœminæ coniunctionem vsque adeò esse intimam iuri naturæ, vt ab ea abstinere sit offendiculum aduersus legem. Quid enim contumeliosius est, quàm dicerè Christiferam virginem peccasse in legem naturæ, iniquitatem, Virum non cognosco? Eademque opera Eliâ, Ioannem Baptistam, quin & Christum ipsum dominum canes impudentissimi aut mordere audebunt, aut arrodere. Sed istud obiter dictum sit.

Quod si hæc (vt ipse ingenuè fateris) acriorem requirant disputationem, tibi ipsi imputare debes, qui hoc tantum egeris, quod canis in Aegypto, bibens scilicet & abiès, aut Cato in theatro in hoc tantum ingressus vt abiret. Hoc enim est more Parthorum fugacium pugnam inire, qui fugientes tela contorquent. Hæc igitur poterunt vnica litura deleri, vt reliquo operi venusto sanè atque eleganti suus seruetur honos. Hæc nullatenus dissimulanda existimaui, vt scilicet susceptæ functioni nõ deessem, qui cœlibat^o patrocinium semel in me receperam. Verum quia facile est coniectare, vnde huius delirii ansam hauseris, nempe ex fece Buceranæ impietatis (quod apertè liquet ex impio eius paradoxo, quod ipse recenset, Non esse deo grata opera, quæ citra eius præceptum fiant) ideòq; in communè arenam placitum istud refutaturus, descendere operæ præciū visum est. Hæc certe sententia à fonte Erasmano per impurum Buceri canallem, vt Campesii Phygii locupletissimus autor est, ad nos vsque peruenit, adeò nemo est qui ignoret, quod vbi Erasmus innuit, Bucerus irruit: & quæ ille oua fouit, genimen istud viperæ excludit, vt nescias vtrum verius sit, seu quod Bucerus erasmizat, an quod Erasmus bucerizat.

Vt autè ad rem ipsam propius accedamus: nec vnã, nec immodicã impietate redolet Buceranum illud cõmentum, quod ex Erasmano penu se hausisse, pfitetur, quo vanissimè asseritur, Nulla deo placere posse nostra opera, quæ nõ iuxta eius præceptum fiant, atq; eo ptineat, vt p ea cõmodetur pximo. Primum enim (vt me à logomachia extricè) de his quæ cõsentur cõmoda pximo, nemo (qui aliqd sanæ mētis habet) dubitauerit omnia ea cõmodum adferre pximo, quæ suo exẽplo ad respiciẽtiã inducunt homines moribus effrenatos: cuiusmodi sunt abstinentiæ, ieiunia, austeritates, ritus ecclesiæ, quibus

ornatur regina illa Christi sponsa, in vestitu deaurato, cuncta varietate: quibus abiectis, periret ecclesiastica politia, & è conuictu humano tranquillitas, & ordinata inter homines obediētia. Ideoq; si quisq; facultatē iudicandi sibi tribueret, quatenus procedere deberent decreta maiorum, & vsquequo se extenderet commodum proximi: nullus esset in orbe neruus disciplinæ, nisi à patrū legibus pendere nos oporteat, potius quàm à privatis quenq; iudiciis. Illud ergo est è re proximi, & id quidē necessario, vt pastoreū præcepta sequamur, & eis obtemperemus. Iam quot impietates isthæc vnius erroris lacuna pariat, qua dicitur, nullū esse opus laudabile, nisi quod à præcepto domini pendeat, parumper excutiamus. In primis de Maria Magdalena legitur, Bonum opus operata est in me: quod tamen nullatenus erat in præcepto. Quid autem cōmodi adferbat proximo huiusmodi vnctio apud eum, de quo scriptum est, Non dabis sanctum tuū videre corruptionē? imo magis in ea laudatur affectus, quàm euētus: & tamen opus illud adeo gratum fuit, vt audirent etiam Apostoli, Vbiq; prædicatum fuerit euangeliū istud, dicitur, quia factū est in memoriā eius. Quod si dicas sufficere aut affectū, aut exemplū: certum erit hac ratione omnia opera supererogationis cōmodare proximo. Ideoq; euanesceēt ea, quæ ex isto pronūciato hæreticus dānata volebat. Hac enim ratione & vota & ieiunia proximo commoditatē adferunt. Verū ad alia progrediamur. Cū piæ mulieres Christum resurgente vngere miro tentarent affectu, illud neq; habuerunt in mandatis, neq; aliquid cōmodi Christo adferre poterant, cū etiam tangere eū prohiberētur: & tamē nemo (nisi delirus) negabit opus illud gratum domino fuisse & acceptum. Quid de Ioanne Baptista dicam? qui cū esset in penitissimis deserti recessibus extra hominū pecudumq; vias, volucrumq; volatus: quæ tum ab eo fiebant, quæso, quid cōmodi adferbant proximo? Atqui sua illa heroica anachoreis nulli obligationi præceptōve obnoxia erat. Quam tamen quantis in cælum laudibus extulerit is à quo vera & solida omniū nostrum gloria pender, quid attinet dicere? cū scriptura sciamus, Quid existis in desertū videre arundinē vëto agitatam; &c. Quis ergo dicere audeat ingrata & illaudata ei,

fuisse opera, quæ non erant secundum præceptum, nec magna ex parte commodabant proximo, utpote omnibus incognita: cum vitæ eius pars maxima nihil nisi anachoresin sciret ac meram solitudinē? Quid ad hæc dicturus est omnium impietatum fex & lacuna Bucerus, fidei potius desertor quàm assertor, disciplinæ spurcator non repurgator, morum non tam corrector quàm corruptor? Veruntamen ut aliquando discat erubescere, si ruboris capax esse potest frons petrificata: resiliat saltē ab effatis suis infatuatissimis & corruptissimis canonibus seu regulis irregularibus, cum audierit Paulum diuersum omnino pronunciantē. Ait ille, Qui nubit, bene facit: qui non nubit, melius facit. Vides cœlibatum non esse in præcepto, cum per Paulum liceat nubere: esse tamen acceptum imo gratius coniugio, nullo etiam respectu habito ad id quod comodat vel incomodat proximo, si ad commodum referas, de quo ad præsens agitur. Quo etiam spectat illud à Christo adolescenti propositum, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus, & sequere me. Nulla hic præcepti mentio & plurima laudis & gratiæ se offert occasio, cum de perfectione captanda agatur. Dicat igitur fex impietatis, & osor totius honestatis, cur præ cæteris dilectus fuerit euangelista Ioannes: nisi ob eam potissimum causam, quod nullo urgente præcepto conscenderit virginitatis palman, ut apprehenderet fructus eius? Rursum an non poterant Apostoli citra offensam sua sibi retinere, qui tantopere ab eo commendantur, eo quod reliquerint omnia ob Christi sequelâ, ut qui audierint, Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel? & quæ sequuntur. Quin & omni cessante mandato subiunxit dominus, Omnis qui reliquerit domum, aut agros, aut fratres, aut sorores, centuplū accipiet, & vitam æternam possidebit. I nunc, & dicas nullum esse opus gratum deo citra præceptū: cum cumulatifime præmiū recipiant, qui cessante mandato ad opera supererogationis se accingunt. Dies me deficeret enumerantem opera deo acceptissima, quæ citra præceptū à veræ pietatis cultoribus obseruata fuisse leguntur. Cuiusmodi sunt Abelis oblatio & sacrificia, de quibus nullū extat præceptū. Noe multiplex & varium holocaustū, etiam supra id quod

mandati limitibus continetur, Abraham, Isaac & Iacob religiosissimi cultus, præter eos qui erant in præcepto, Rechabitarum speciale institutum in cibi temperantia, vini abstinētia, & reliqui austeritate victus. Quid de Helia, Helisæo, alijsq; dicere attinet? qui ob id tamē laudantur, quod circuierint in melotis, in pellibus caprinis, errantes in solitudinibus & montibus, in spelūcis & cauernis terræ. Cum autem Maria cōmendatur, quod optimam partē elegerit, quæ non auferetur ab ea: ex mandatōne, an potius ex vultroneo animi instituto se ad pedes Christi cōferebat auditura verbū illius? Achab vir alioqui impius, nullo præcepto coactus, dum ciliciū & cinerē subter se sterneret. nunquid audire meruit, Quia humiliatus es mei causa, non addam, vt faciam malum istud in diebus suis? Accedat Niniuitarū insigne & à Christo ipso commendatū ieiunium citra vilius mandati legē receptum: à domino tamen vique adeo col laudatum, vt idē ipse dixerit, Viri Niniuitæ surgent in iudicio contra generationem istam. Nulli nota magis est domus sua, quàm omnino frequentior, toties ac toties repetita ciborum ac deliciarum omnium abstinētia. Ezechia oratio lachrymosa, Esdræ perpetui apud posteros exempli austeritas: Iudith, Hester, Danielis, Machabæorum sponte, nullo vrgente præcepto, obseruata ieiunia. Valeant igitur improstores isti, morumq; corruptores, arrosos votorum, speculatores cæci, lupiq; voracissimi: nec vltra audeant suis impurissimis & ab omni honestate alienissimis canonibus imperitæ plebi fumos offundere, cum audiant Niniuitas dicentes in hac etiam parte commendatos, Quis scit, si conuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Quid illud in Osea, Quis scit, si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem? Moxq; sequitur, Egredietur vir de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Sed hæc eorum opera q̄ grata domino fuerint, ex hoc vno manifeste liquet, quod dicitur, Vidit deus opera eorum, & misertus est super malitia, quam locutus fuerat vt faceret. Ea tamen quæ diximus omnia, neq; à præcepti lege pendebant, neq; ad id vt proximis aliquid inde frugis reportaret. Sed quæ quamq; incredibilis est in hoc vno Bucero cæca temeritas, qui vno suo mucrone confodere tētat omnes

omnium anachoretarum qui sint, qui fuerint, qui que futuri sperantur, sacras cōtemplationes, admirabiles potius q̄ imitabiles austeritates & pœnitentias, cœnobarum insuper omniū, qui vita, moribus & miraculis vsq; ad extremos orbis cardines claruerunt, huius sathanicæ tormento machinæ contendat euertere. Relinquendus itaq; est homo huiusmodi tanquam penitus euersus, ac suo ipsius iudicio condemnatus. Illud quis ferat, quod suo paradoxo persuadere nititur vnicum ad compescendos carnis æstus titillantis remedium esse maritale coniugium? Quo cōmento vix aliud perniciosius inuenitur. Huic tamen sententiæ sic adheret mordicus ventris mancipium & inguinis, vt persanctè iurare audeat reliquos cœlibatus cultores meram hypocrisin colere, eosque existimet nomine tenus cœlibes. Hoc interim non aduertens se eò desperationis peruenisse, vt oēs sibi similes iudicet, suamq; turpitudinē omnibus ita esse exploratā, imo (vt verius dicā) deploratā ac perspicuam, vt nec hypocritæ personam (etiā si id cupiat) sustinere possit. Cū enim probitatem simulanti via pateat ad respiciētiā: hic tantū abest vt respiscat, vt impudentia plus quā meretricia suum & apud se tueatur, & apud externos commendet errorem: de quo Propheta ait, Frons meretricis (& quidem incestuosæ) facta est tibi: noluisti erubescere. Apud cœlibatus simulatores temporanea, breuique interitura, ac certis contenta limitibus, regnat malitia: & que suū tantum laudat authorē, nihil secum adferens offendiculi apud externos, dum sua tegitur simulatione. Vos autem & vobis & aliis perniciosissimi, in omnes vestra turpitudinis venena diffunditis. Apud eos temporaneus torrens libidinis peruagatur apud vos scēdissimi exēpli fons perpetuus perdurat. Atqui, vt ille ait,

Flumine perpetuo torrens solet altius ire:

Ista quidem breuis est, illa perennis aqua:

Vestra impudentia nec finem habet neq; modū. In immensum enim peruagatur. nec vllis continetur littoribus. Pudor autem simulatæ castitatis sua aliquando mole ruēs, pœnitentiæ repagulis tandē reprimitur. Ad rem igitur venio.

Si nuptiæ (vt ais Bucere) cœnseri debeāt vnicū aduersus incontinentiam ad sedandos carnis aculeos refugiū: quid

si salax aliquis aut petulans fortitus sit vxorē aliquam, cuius amplexibus frui nequeat vi cronica agritudinis obfistente: dicturus ne es, quod ad aliam transire possit vxorem? Id aut null^o Christiane mētis admittat, refragāte scilicet lege euangelica, quæ duos non tres admittit in carnem vnā. Quid igitur superest, nisi vt nobiscum censeas hanc carnis imbecillitatem vnico orationis subsidio subleuandam? Id quod in ipso etiam cœlibatu obseruandū contēdimus. Tu ab incontīnētia ad coniugiū nos relegas: ego cōtrā ab incestuoso cōgressu, & cœlo terræq; inuiso deo dicatæ virginis amplexu, ad sacrā orationis anchorā te tuosque inuito. Satius enim est recurrere, quā semper currere male. Vos deum incusatis, qui donum suum quibusdam vltro denega uerit: ego cum Paulo intemperantiam arguo nullo orationis suffragio adiutam. quæ si adesset, statim procella uertetur in auram. Paulus ait, Propter intemperantiam uestri dico, ne tentet vos Sathanas. vbi intemperantiam magis quā dæmonem ipsum incusat. Non igitur ab intemperantia ad dæmonem, verum à dæmone suggerente, non cogente ad tuam ipsius intemperantiam te reuoco. Deest igitur quod tuum tegere possis errorem.

Puderet & hoc vanissimum repellere commētum, nisi scirem insignioris notæ viros in hac ipsa arena fuisse uertutos (Vintoniensem intelligo & Campēsem) quo fingis uerba Pauli dicentis, Oportet episcopum esse vnus vxoris uirum, non bigamum, hoc est, non habere plures simul uxores. Quasi uero hoc genus bigamiæ non sit etiam iure diuino omnibus uetitum, aut adulterium solis prohibeatur episcopis. Est igitur bigamus semel atque iterum nuptiator: sicut dicere solemus, Δις κέραμβη θάλασος. i. crambe non gemina sed repetita, mors: & δις οργη mulierem appellat, quæ bis peperit, non quæ geminos fœtus ediderit. Quæ ratione bis iterum uel consulē dicimus, qui successiue duos gessit consulatus. Sic polygamus hoc loco dicendus est, qui nuptias non semel contraxit. Cui intelligentiæ subseruiant Epiphanius, Chrysostomus. Denique quis non? Falso igitur detorques bigamiam in uerbis Pauli ad plures uero tempore ductas uxores, quæ uerius ad repetitas successiue temporibus nuptias referenda est. Sic ergo est intelligendum

istud, Oportet episcopum esse vnus vxoris virum, hoc est, non plures aut habere, aut etiã habuisse vxores. Polygamus enim est, qui aut pluribus simul, aut aliquoties repetitis fruitur nuptiis.

Mox sequitur responsio ad impias Zuinglij calūnias.

HOs nuptiatores comes adsequitur Tigurinus pseudoapostolus Zuinglius, magno calūniarum & impietatum agmine stipatus. Quem in medijs conatibus contemptæ, & quod grauius est, oppugnata Christiana disciplina hostili peritisse gladio ferūt. Sui interitus (qui vtinam suæ animæ fuerit salutaris) tempus & annum Ioannes Carion suo chronico hoc aperuit disticho,

Occubuit patrio bellator Zuinglius ense:

Et victa est armis gens populosa suis.

Quem si ætate priorem, hoc loco in acie posteriorem faciamus, nemo miretur, cum apud eos confusa sint omnia, & prepostera. vt non referat quos primos, quosve faciamus esse nouissimos: apud quos nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Hic inquam Zuinglius, dum perpetui cœlibatus gloriam prosternere ac scœdare nititur, sibi ipsi maculam comparat indelebilem. Nihil enim aliud quàm propriam inscitiam prodit, & notam mentis male sibi cōscia.

Primum itaque censet delirij speciem præferre, si quis promittat amico se illi daturū, quod ex ppria eius officina crumenave hauriat. Cui respondendum est, impium esse hoc negare: imo nihil offerri posse, quod non de manu domini acceperimus: quandoquidem omne datum optimum desursum est. Quare hæreticum est dicere, quicquam posse domino offerri, quod non de manu eius prodierit, qui ait, Sine me nihil potestis facere. Ipse enim est, qui operatur in nobis & velle & perficere. Sed & hæc calūnnia ex prædictis abunde refutata est.

Iam deinde temeritatis nos arguit, quòd turmatim ad cœlibatum recipiantur, & continentia professionem complures: cum dominus dissuadens absterreat temerè accedentes, dicens, Qui potest capere, capiat. Et ad id quidem responsum est, ea verba hortantis esse, non absterrentis. Ita enim pij omnes interpretati sunt, vt ex citatis in eam rem

Literę numerales
annū indicat
cāt 1536.

locis demonstratum est. Nam si dominus Christianos absterret à cœlibatu, impius esset Paulus, utpote Christo cõtrarius: qui inuitat ad id, à quo dominus absterret. Inuitat autem dum ait, De virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do. Quin diuus Ambrosius quinque ex Paulo citat locos, quibus docet eundem hortari quosque ad amplectendum cœlibatum, dicens, Cõsilium non semel datum, sed sæpe repetitum. Et primo dixit, Bonũ est homini mulierem non tangere. Et iterũ, Volo sic omnes homines esse, sicut & meipsum. Et tertio, Bonũ est illis, si sic maneant sicut & ego. Et quarto, Bonum est propter infirmitatem necessitatem, & hoc placere domino, & hoc honestũ esse. Postremo beatiorem esse in viduitate perseverantem, non tantũ suo consilio, sed etiã dei spiritu definiuit. Quenam igitur talis consiliarij benignitatẽ recuset, qui & voluntati habenas indulgeat, & id suadeat aliis, quod in se expertus vtile iudicauit, non facile comprehendi, nec fastidiosũ æquari? Hæc Ambrosius in lib. de viduis, Mira hereticorum cæcitas, quod nihil ex eorum ore prodire possit, quo non impingant ad lapidem offensionis, & petram scandali: cum impietatem in omnibus pro religione obtrudant, stultitiæ & temeritatis accūsantes eos, qui nihil aliud quàm ex præscripto sacrae scripturæ sua vota peragant. Cæterum ecclesia nulli patrocinetur temeritati: quæ omnes admonet, & ingenti voce obtestatur accessuros ad cœlibatum, ut diu ac multum implorato diuino auxilio, secum cogitẽt quid ferre recusent, quid valeant humeri.

Quis non miretur pseudographi huius mores præposterios: qui cum videri velit totus pẽdere ab autoritate scripturæ, eam tamen nusquã non vitiat, corrumpit, obscurat? Ait enim idcirco de medio tollenda esse vota, quod ea sint extra scripturam. Id quod falsum esse abunde monstratum est in deipara virgine, quæ ait, Virum non cognosco. Idemq; ex Paulo celligi, qui de voto adstrictarum loquitur mulierum, dum ait, Nubere volunt, habẽtes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Est autem huiusmodi fides ex sacrorum conciliorum interpretatione castitatis perferenda iurata promissio. Adde quod ex cap. Ecclesiasticarum distinct. xi. pleraque extra scripturam reperiuntur: quæ ta-

in ecclesia Christi incōcuisse obseruat, & in huiusmodi instituto cōstantissime perseuerat. Quare hic Zuinglius bis peccat. Falsum enim assumit, & ineptissime colligit.

Futilia sunt, quæ præmissimus: sed istud longe vanissimum ac delirij plenum, quod pronunciare audet, Nullum onus imponendū esse humeris hominū præter mandatū de diligendo plus cæteris omnibus domino. Quare non esse imponendū continentia & cœlibatus iugū hac ratione cōtendit. Hic tot sunt errata, quot verba. Primū nemini imponitur iugum istud ex præcepto. Nemo nisi volēs accedit. Præmonetur singuli, vt magna cum maturitate id faciant: eis que designatur anni interuallum aut amplius, quo acceptare possint aut refutare propositæ continentia fastigiū. Nullus igitur onus imponit, sed pro sua quisque voluntate id accipit, diuino prius suffragio implorato.

Deinde inculcat iste impius Paulum, qui ad hoc omnes passim inuitat, nēpe (vt videri vult) ad nouū onus vltra præceptum de diligēdo deo. Deniq; in Christū ipsum impius est: quem scire debeat nos adhortari ad eunuchismū euāgelicum, etiā vltra mandatum dilectionis dei & proximi. In hoc quoq; suā cæcitatē prōdit: qui scire debuerat cōtinentia professionē nedū non sufficere, imo summopere cōducere ad charitatis Christianæ præceptū implendū. Dū enim scriptū sit, Beati mūdo corde, quā ipsi deū videbūt: hac puritas cœlibatus magna ex parte lippitudinē oculorū abstergit, vt inde diuinæ maiestatis radius purius agnoscat, & agnitus syncerius diligatur. Non igitur vt onus aggrauat cœlibatus, quin potius leuiorē ac faciliorē viā parat ad charitatis culmē assequendū. Hac enim arte non grauat, sed leuatur onus. Quod mirandū est hunc impiū minime aduertisse, qui ex Paulo legisse debuerat, Mulier quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

Illud præterea opponit, sed incassum: sic à domino donari castitatē, vt pro ipsius dātis arbitrio semel atq; iterum quādoq; auferatur oblata, ac vicissim restituat ablata. Non enim in hoc dominus quicquid tribuit vt auferat, imo vt perpetuo perseueret, qui ait, Si quis biberit ex hac aqua, fiet ei fons aquæ salietis in vitā æternā. Non cōfert vt auferat, de quo scriptum est, Sine pœnitentia sunt dona dei. Quin potius

prius deseritur, q̄ deserat: nec à se quenpiam dimitit, nisi dimissus. Nō est ergo cur timere debeas, ne tibi desit inuocatus: imo vt Augustinus ait, Nunquā dominus quæritur, nisi inuehtus. Sic nunquā deseritur, nisi desertus. Timeant potius hæc dona sibi deperire, qui animū ita despondent inuocum, vt audire mereantur illud Psalmistæ, Deū non inuocauerunt: illic trepidauerūt timore, vbi non erat timor.

Necdum ebullire cessat impia temeritas, quæ ait, Irreligiosum esse fidere operibus futuris: contra id quod scriptū est, Nescit homo an odio, vel amore dignus sit. Fidit autem qui in posterū se obligat. Verū si quid haberet salis hæc insulsissima ratio, eo deduceret, vt iniquum fore censetur quicquā in futuro promittere: sicq; omnia vota etiam temporanea, quæ in scriptura passim legūtur, damnanda foret. Dicamus ergo Annā peccasse & Samuelem: peccasse etiam vnā cum suis parentibus Samsonem, atq; adeo totū Nazareorū ordinē: imo & male consuluisse Moysem, Psalmistā, ac Salomonem: qui vota edita de futuris persoluenda numine etiā afflati & inspirati censuerūt, ac districissime mādauerunt. Vides vt nusquā, quocunq; te vertas, apud Hæreticos deest impietas: qui nec verbum sine blasphemā seu prudentes seu imprudentes aut emittunt, aut euomunt. Quid igitur? Nemo audebit promittere conuersionē morum & vitæ: & in exorcismo temere agitur, quoties abrenūciatur diabolo & pōpis eius. Et temere deipara virgo pponēbat se virū non cogniturā, qm̄ illud ex futuro pōdebat.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Iam video satius esse compedibus & flagris huiusmodi appullare errores, q̄ nihil profutura his puicacibus ingenis ratiocinatione, cum eis agere. Satis ergo fuerit ex his specimen intueri eorum, qui intus adhuc delitescunt, errorum. Nam ex his paucis discere poteris reliquos.

Sequuntur rationes elidendæ, quæ aduersus omnia in vniuersum sacræ religionis vota proferuntur.

HVic non satis fuit castitatis institutum inuadere, nisi simul cætera vota impeteret, & hostiliter aggrediretur. Temerarium enim censet perpetuæ se deuere obedientiæ. Sic enim argutantur Zuingliani, Teme-

re id promittat quispiam, à quo si quis requirat, an perpetuo credat se seruaturum, non ausit illud ex fide polliceri. Si quis autem requirat ab eo, qui votorum monasticorū legibus se adstringit, an secū omnia futura reputans, existimet se responsurum conventis & pollicitis, quæ in ipso ingressu pollicetur. Respondebit (admota conscientia in secretius consilium) existimare se non impleturū omnia, quæ pollicetur. Temere ergo promittit, quod se nunquam exhibiturum confidit. Adhæc neque votum istud esse expediens, his coloribus suadere nituntur. Quoties, inquit, quispiam culpam omnē expiaturus, singula peccata enumerat: quibus enumeratis, proponit se nunquā cōfessis ac deletis peccatis adhæsurum. Verūm vt conuenit ita proponere, non tamen expedit vt voueat se posthac non peccaturum propter periculum lapsus, quo scilicet peccans gemina laboraret culpa, quia præcepti esset desertor & voti. Nunc autem simile periculum imminet ei, qui perpetuo vouet se obseruaturum castitatem, paupertatem, & obediētiam. Non est igitur expediens, vt quis sese huiusmodi votorū vinculis adstringat. Responso. Attigerat olim huius captiuncule calumniam Petrus Mōtius suæ rhapsodiæ lib. xi. Ex cuius lectione istæc (nisi vehemēter fallor) mihi mutuata videtur. Cuius dicta posthac elidēda in vnū conferā. In primis negat Montius opera ex voto prodeuntia deo esse gratiora, quæ sine voto fiunt. Hinc sui erroris ansam accipiens, quod in voto libertas adimitur: non intelligens libertatem arbitrij non esse diminutam. Nam eadē est volendi & non volendi facultas, non autem eadem facultas iure operandi. Nam si obligatio tolleret arbitrij facultatē, ea ratione præcepta diuina arbitrij libertatem adimerent. Aequa est igitur volendi libertas, sed non iuris facultas. Nam & promissio facta alteri obligationem habet, sed libertatem volendi non adimit. Nec minus liberæ sunt beatæ animæ, si ex suo statu peccare non possunt: nec minus liber est voto adstrictus, si iure non licet quod antea licebat. Nam ad volendū & nolendū eadē est ppēssio, à qua radix merēdi defluit, iūcta tamē gratia. Adiūgit autē Montius non esse de posteris iudicandū. Proinde elati animi esse censet de futuris ista polliceri. Verū non intelligit idem obiici posse de qua-

cunq; in posterū promissione. Sicq; eadē operā dictū est
 neminē debere in futurū quicq; polliceri. Quid autē de cōiū-
 gio dicendū cēset, vbi corporis alterna potestas hinc & in-
 de tribuitur, si non licet se in futurū obligare? presertim vbi
 vndiq; adfluūt innumeræ præter spem molestiæ. Et tamen
 sine præsumptione iniri possunt cōiugia: nisi Paulo cōtra-
 rius esse pergīt ꝑnunciāti, Honorabiles esse nuptias & tho-
 rū immaculatū. Quod autē de merito contēdit Mōtius, illud
 seire debet, excellētiori virtuti præmiū maius & cumulatio-
 ré paratā esse gratiā: & plus esse offerre vnā cum arbore ra-
 dicem, q̄ fructus tantū inde prodeūtes. Porro in voto quis
 abnegat semetipsum tollēs crucē suā quotidie, quo expediti-
 tius dominū sequatur. Si ergo, scriptura teste, dominus red-
 dit vniciq; iuxta suū laborē: vbi labor amplior, ibi cumu-
 latius est præmiū. Hac igitur errorū nube depulsa, ad sco-
 pū redeundū est, videndūq; quomodo citra præsumptionē
 quis polliceri possit se cūcta obseruaturū, quæ recepti ordi-
 nis regula mādāt. Et ad id quidē respōdet diuus Bernardus
 in lib. de dispēlatione & præcepto. Quē cōstat ex decursu
 non dissimiles aduersus monachalē statū audisse calūniās:
 quas tamē omnes, vt erat & ingenio præditus, & diuino af-
 flatus numine, strenue repellit ac retūdit. Quod notius eua-
 det, si ipsum audiamus loquentē. Primū itaq; hanc præfatur
 sententiā, Etsi omnis inobediētia sit culpabilis, nulla tamē
 æternaliter dānabilis est: nisi quā remediū penitentiæ nō sa-
 nat. Nulla fataliter criminalis, nisi quæ supbiæ contemptū
 nō euitat. Quo iacto fundamēto vltra ꝑgredit, ingēs, Ve-
 rūtamen nemo, si caute ꝑfitetur, pollicet se vltra in nullo
 trāsgressurū, hoc est iā non peccaturū. Alioq; aut pierat, aut
 sanctior eo est, qui ait, In multis offendim⁹ oēs. Nemo ita-
 que ꝑfiteri credatur, quod certū scit nō posse teneri. Par-
 tiēda igit est obseruatio regularis in præcepta & remedia.
 Præceptis instituit vita cōtra peccatū, remediis restituitur
 post peccatū innocētia. Solū itaq; censuerim fregisse votū,
 violasse ꝑpositū, pactū præuaricasse: qui & præceptū cōrūple-
 rit & remediū. Securū dico illū, qui se interdū limitē obce-
 dientiæ præterierit, consiliū non respuit penitentiæ. Pars
 siquidem regulæ est regularis correctio, & in ea reperitur
 nō bonæ vitæ instructio, sed etiā emēdatio prauæ. Moxq;

sequitur, Cui iam vel ita professio impossibile, imo per dei gratiam non perfacile sit cauere præuaricationem, vbi non tam inobœdientia, quàm impœnitentia facit præuaricatorum. Tandemque rem ipsam acu tangens, sic ait, Qui se perituum putat, eò quod ad punctum regulam non obseruat, videtur mihi non satis attendere quid iurauerit. Nemo certe cum profitetur, spondet regulam, sed sui quisque conuersionem, suamque deinceps conuersionem iuxta regulam dirigere pollicetur. Quibus Bernardi consummatissimis verbis illud vnũ corollarij vice adiungam, Omnes regulæ monasticæ conditores suarum institutionum efficaciam obligationemve vniuersalis ecclesiæ, ac summorum in ea Pontificum submisisse arbitrio atque iudicio. Iam constat piam matrem ecclesiã nõ intèdere vouetè ad singula mandata lætali culpa innodari. Satis enim est, si culpam voluntaria pœna sequatur. Atqui non superat vires humanas huiusmodi professio, & professionis obseruatio. Proinde qui hæc profundius apud se cogitauerit, plane intelliget nihil superesse in ea re ambigui. Iam si cui hæc non satisfaciãt: indignus est qui doceatur: suis magis seruiens affectibus, quàm rationi, Paulique iudicio sibi relinquendus, vtpote vaniloquus & seductor, sanæ doctrinæ impatiens, & qui nulla possit adhortatione domari.

Repellenda est nihilominus Petri Montij calumnia, imprudens, ne dicam, an impudens, quam in vouentes torquet, falso impingens, quòd arrogantiam Petri imitentur, quum diceret, Etsi omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor. Sed longe impar est vtriusque conditio, vouentis scilicet, & auxilium dei humiliter implorantis, ac Petri contra verba Christi præsumentis. Ille enim nihil aliud quàm vocatus adest: & interiori à spiritus sancto inuitatus, se suãque omnia vocãtis deuouet arbitrio. Quasi ita dicere velit, Deus meus es tu, mihi nõ est bene sine te, in manibus tuis sortes meæ. Hic autè Petrus Christo præmonenti contrarius ire videtur, vnã & domini verbis repugnans, & se alijs etiam præferens, quin & heroica atque ardua de se promittens.

Desinat ergo Montius eos pari temeritatis iugo premere, qui tam à se inuicem distant, quàm ortus ab occidete seiu-

gitur. Desinat, inquam, aut iustum cum impio, aut innocium damnare cum noxio.

Nunc personatus prodit in aciem Zuinglius, qui reuelata facie nihil promouit. Profert enim laruas, veluti ex sacrae scripturae ærario depromptas: vt his saltem abstercat incautos, & seducat imprudentes. Verum eius generis est larua impostura, vt neque diu, neque multis imponat.

Torquet enim scripturam inuitam ac renitentem aduersus cœlibatum, dum asserit de instituti monastici authoribus Paulum prophetasse his verbis, priore ad Timoth. 4. Spiritus manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, cauterizatam habentium conscientiam, prohibentium nubere, & abstinere à cibis, quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quia omnis creatura dei bona est, & nihil est reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum dei & orationem. Et hæc tamen sacra, tamque suspicienda verba prophanare ac scœdare non veretur scœdissima hæc Zuinglianorum colluuius. Quos certe scire oportuit longius se abesse à mente Pauli, quam sit semotus ab Arari Partu aut à Germania Tigris. Nemo enim non intelligit illud Pauli vaticinium ad Manichæos, Tatianosque relatum ab omnibus, qui hanc sententiam tractauerunt, authoribus.

Cui sententiæ apertissime subscribunt Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, insuper & Augustinus. Denique, quis non? Demum & tacetibus etiam ipsis res ipsa apertissime indicat. Quid enim Paulus dicat, audiamus. Spiritus enim (inquit) manifeste dicit, quod in nouissimis diebus discedet quidam à fide, ad hærentes doctrinis dæmoniorum: qui scilicet suis præstigijs fallant auditores. In hypocrisis loquentium mendacium, manifesto argumento significans eos, non per ignorantiam, sed per industriam peccaturos, scientes quidem, & volentes, sola simulationis larua tectos & cœtentos. Cauterizatam habentium conscientiam, multa videlicet superstitione inuicta. His vitijs, quis tam perfrecta fuerit frontis, vt asseueret laborasse authores omnes cœlibatus ac votorum, quales fuerint illi quondam ecclesiæ heroes? qui suis regulis edictis,

& seruat, miro splendore in ecclesia coruscarunt: adeo vt alluxerint coruscationes eorum orbi terræ: quas vt vidit, cōmota est terra bona scilicet pars hominū: quæ nunc etiam maxima turba est, & Christianæ religionis gloria non infima. Hi olim fuerunt Benedictus, Basilius, Martinus, Bernardus, Augustinus, Fructuosus Episcopus: quo auctore prodijt illud celebre capitulum, Carnem, de consec. distin. 5. Quo manifeste ostendit illud Pauli, vaticinium non officere huic instituto abstinentiæ à carnibus. Carnē (inquit) nec cuiquam monacho gustandi, nec sumendi est concessa licentia: non quod creaturam dei iudicemus indignam.

At Paulus inuehitur in eos, qui idcirco à carnibus abstinent dum ducerent, quod immundæ essent & indignæ, quibus vesci oporteat Christianum. Omnis (inquit) creatura dei bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Is (inquam) Fructuosus suis verbis ostendit non esse contrarium Paulinæ menti suum de abstinentia institutum. Et hic quidem martyrio claruit apud Tarasconem. Hos tam insignes viros quis audeat pronunciare in hypocrisi locutos fuisse mendacium, adhæsisse doctrinis dæmoniorum, & auzerizatum habentium conscientiam?

Hęc, inquam, cogitare, nedum proferre quis audeat, nisi qui posuit omnem de fronte pudorem? Quod si ad eos verba Pauli non pertinent, quis tam hebes, tamque præpostero ingenio, vt dicat ea quæ sequuntur de ciborum delectu, de que arcendo à legitimo copulæ coniugalis thoro, ad eorum spectare statuta? Sed quid de illis paucis loquor? Stephanus, Nicolaus, Gregorius primus ecclesiastici cœlibatus authores, Calixtus item Papa martyr in capite, Præbyteris. distin. 27. legē de indicendo cœlibatu introduxerunt, introductam probarunt, probatā confirmarunt, confirmatam auxerunt, auctam denique ad nos vsq; perducendā curarunt. Hic tuā conscientiam appello Lutherane, Censes ne hos omnes vita, eruditione ac moribus clarissimos diabolicis delirasse commentis? Cauendū tibi potius est, ne te malus aliquis genius eò dementiæ impulerit, vt isthæc mente tractares. Sed quid mora opus, quādo illi omnes nuptias non prohibent? Prohibet enim nuptias, quisquis inuito legem dicit, quiq; arcet à thoro coniugali libe-

ros & volentes: quasi coniugio aliquid subfit criminis, aut sceleris. Et in hac re reuocanda est memoria ad quartum, & quintum præloquia. Quod autem ad delectum ciborum attinet, non semel illud à me dictum est in Pauli sententia notari Marcionitas. Qui vna eadēq; opera & nuptias damnabat, cibos immundos censebat: ob idq; reijciendos, quia ex cōplexu p̄dijissent venereo. Hi ergo nō vno errore contenti, bis peccabant, nuptias iniquas, & cibos immūdos arbitran- tes. Cui errori aperte se totum opponit Paulus, dicens omne creaturā dei bonā esse. Et huic sententiæ succinit Fructuosus Episcopus in dicto cap. Carnē, inquiens, Non iudicare se creaturā dei indignā. Hinc ergo videre prōptū est hanc Pauli sententiam nulla ex parte pugnare cum sacrosanctis de cœlibatu, deq; abstinentia monastica decretis.

Alios nobis fumos offundit ob oculos solita temeritate Zuinglius, verum ita crasse ac stupidè, vt vix responsione digna videantur, quæ obijcit. Primū ex priore ad Timoth. 1. cap. citat verba Pauli dicentis, Iusto non esse legē positā. Sed quid hoc ad rē nostrā? Cum nihil aliud velit his verbis q̄ hoc, vt nihil opus est frenis calcaribusve equo currere volenti: Sic præscripta legis minime terrent eum, qui animo est propenso in hoc, vt Christi mādata sequatur: cui illud semp obuersatur oculis, Bonū mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Vti enim nullis tenetur repagulis (tametsi clausus cubiculo) qui quoties vult egreditur, & ingreditur, vt pote clauē secū ferens: aut qui in insula est aquis circumseptus, cymbā habens ad manū, se minime putat irretitū, vt neq; auis in medijs aquis, quæ alarū remigio facile delabitur in continentē: Ita nec qui bonę mentis est, & flagrantis erga deū animi, nullis se cōpedibus existimat alligatū. Qui pœna nō terretur, supplicio nō cogitur: quādiū a lege se liberū censet. Deniq; iusto negat legē esse positā, quod pœna legis eum, qui iustus est, non attingat: legem pro pœna legis accipiens. Hoc enim est, quod sequitur: Sed iniustis & adulteris. Et huc spectat dictum Christi ad Pilatum, Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datus esset desuper. Quasi ita dicat, Innocentia facit, vt tibi in nullo sim obnoxius: tibi tamen à deo permittitur quādā potestate, facti potius, q̄ iuris, vt me iudices. Cui & illud al-

Iudit: Venit princeps mūdi huius, & in me nō habet quicq̄
 Hoc insinuans, quod cum princeps terrenus ius non habu-
 erit in Christum: fas tamen illi deo permittente fuit, iudi-
 care Christum. Sed in his omnibus nihil est quod auo-
 cet vouentē ab obœdientia. Hic mihi videtur delphinum
 syluis adpingere, fluctibus aprū. Istud enim extra causam
 vanissimē inductum est, vti & aliud priore ad Corinth. 7.
 Empti estis precio magno, nolite fieri serui hominum. Hic
 nihil aliud agit Paulus, q̄ vt persuadeat non esse seruandam
 in re iniusta & iniqua obœdientiā: vt deū potius sequamur
 mala dissuadentem, q̄ hominē impia iubentē. Sed & in hoc
 conspirat tota religionis disciplina. tantū abest, vt huic di-
 cto aduersetur. Regula enim monastica huc maximē tē-
 dit, vt ad pietatem & dei cultum omnia votorū exercitia re-
 ferantur. Illud etiam iudicio ac mente caret, quod aiunt vi-
 uendi formulas varie inductas ad seditionem sectamq; per-
 tinere: vt solent omnia semper in peius interpretari. Qui
 si vel micā salis haberent, scirēt huiusmodi instituta viuēdi
 vias potius appellari quā sectas, iuxta phrasim Pauli, qui
 Actorum vicesimo quarto ait, Confiteor hoc tibi, quod se-
 cundum viam, quam dicunt heresim, deseruio patrio deo
 meo, credens omnibus quæ in lege scripta sunt, spem habēs
 in deo. Quam viam nos appellamus, Græci ὁδὸν vocant.
 Vnde & periodus nomē habet. Paulo autem odiosius est
 nomen sectæ, tametsi per se indifferens. Plerunq; tamē se-
 cta appellatur, vbi ita quis suum tuetur propositū, vt alienū
 vituperet institutū. Quod genus sectæ lōge abest à piis mē-
 tibus ac verē pietatis cultoribus. Ita enim suæ quisq; regulę
 vacat, vt alienā minimē fastidiat. Imo & quęq; beatum pu-
 tet, si in ea vocatione quā vocatus est, in illa permaneat.

Illud quoq; min⁹ appositē pferunt aduersus monastica
 viuēdi instituta, Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue A-
 pollo, siue Cephas. Neq; enim prohibet quempiam Petri,
 Pauli, ac proinde Francisci, Dominici, aut cuiusuis alterius
 in sacra religione patriarchæ effici imitatore: cum idem
 ipse alio loco dicat, Imitatores mei estote, sicut & ego
 Christi. Hoc solum prohibet quod subiungit, Ne vnus ad-
 uersus alterum infletur pro alio. Quod & ipsum prohi-
 bent omnia viuēdi instituta monastica, ita tamen, vt

liceat praelato subiici & regula, potius quam in illi proprie prudentia. Nam si sic nostra est vita praelatorum, ut eorum etiam imperia nostra cedant utilitati, an non etiam debet esse alterius, ut illi se praestet obediens, qui senioris prescripto & directione indiget? Quare haec verba ad obedientiam magis prouocant, quam auocent. Cur enim non obediendum alteri in meum ipsius commodum, si is, qui mihi praestit, meae seruit utilitati? Quod autem praescriptione votorum libertatem a nobis auferri nugantur, id plane falsum est, cum huiusmodi votorum obseruatio ei, quae vera libertas est, viam sternat ac praeparet. Vera enim libertas est, quae a peccato auocat, & ad deum accedere facit, affectus retundit, carnis stimulos extinguit, denique ab omni peccandi occasione animum semouet. Quae omnia praestat votorum obseruatio. Est enim methodus ad libertatem, ad quam nos Paulus inuitat, dicens in Romanis sexto cap. Liberati a peccato, serui facti estis iustitiae. Moxque sequitur, Nunc vero liberati a peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. Verum aliam libertatem quaerunt pseudo isti euangelici, quae verius licentia antichristiana dicenda est, quam Christiana libertas, de qua scriptum est, Non quasi velamē habentes malitiae libertatem, sed sicut serui dei. Iam qui sponte & ex animo obedit, verē liber est: contra seruus, qui licentia ad peccandum abutitur. Haec enim libertas Christi est, ubi quis se subiicit humanae creaturae propter deum. Hoc enim est, quod ait, Subiecti estote quasi liberi. Nam sponte seruire, apud Christum libertas est. Et de Zuinglianis nugis haec tenus dictum sit.

Cæterum vsque adeo irrequietum est studium cōtradi-cendi, ut obuia quaeque in gladium, si possit, conuertat, utpote stipulam tenuissimam in ensē, aut lanceam. Nā quid alienius est a proposito, quam ita argutari, Non quasi dominantes in clero, sed forma facti gregis: ergo non oportet cōstituire leges humanas, seu ecclesiasticos canones, cum potius cōtrarium colligi possit. Dicit enim Petrus prioris epistolae cap. 5. Pascite, qui in vobis est, gregem dei. Haec autē pastura maximē fit bonis constitutionibus, non tam ad utilitatem legem constituentis, quam gregis subiecti. Et hoc

est quod ait, Non quasi dominantes in clero, vt scilicet caueatur ab ea specie tyrannidis, qua propria seruitur vtilitati potius, quam alienę. Hoc enim est pascere, non dominari, dum maximę subditorum saluti consulitur. Et id quidem fit bonis & sanctis legibus.

Aiunt præterea non esse datam pastoribus aliam auctoritatem, q̄ vt doceant seruare euangelica mandata. Quod prorsus non abnuendum est. Nam canonicę institutiones eo sine feruntur, vt viam parent ad obseruationem euangelicę traditionis. Vbi autem duo sunt vnum propter aliud, ibi vnum tantum. Constat autem etiam ipsos apostolos in Actis docuisse præter euangelium traditiones seniorum, Actuum. 15. Et Paulus in Corinth. ait, Cum venero, disponam.

Cum autem volunt nobis vnicam euangelii legem sufficere, reiectis constitutionum humanarum formulis, planè falluntur. Nam sapientibus, & insipientibus debitores sumus, ait Paulus. Cum autem bene habentibus, & qui probè cibos concoquunt, esca necdum planè cocta sufficiat, egrotis tamen ac debilibus opus est aut cibo teneriore, aut certe medicina. Cubiculum iam ingressis, claue nihil opus est, quæ tamen ingressuris necessaria est, vt illis in domum pateat aditus. Opere completo, nihil opus fabris malleo: quod vt perficiatur, eius vsus necessarius est. Sic qui perfectione euangelicam nondum adepti sunt (quæ apud Christianos maxima turba est) constitutionibus humanis indigent, vt faber malleo & incude ad tundendum acuendumve ferrum. Et imbecillioribus lacte opus est, necdum solido cibo.

Aiunt præterea non esse peccatū nisi contra legem dei, ideoque legem hominum non parere obligationem. Verum non attendunt id, quod dominus in euangelio dicit. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Et quasi peccatum ariolandi est nolle obedire. Paulus autem ad Hebræos dicit, Obedite præpositis vestris, & subiaceat eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Sic ergo dum contemnitur prælatus, offenditur deus.

Proferunt & istud. Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis, ex hoc stupidissime colligentes non debe-

ri hominibus obœdientiam, cum potius eliciatur eontrarium. Vult enim diuus Paulus eo loco, vt singulis reddatur debita. Verum hoc vult, vt soluẽdo amplius non debeatur. Qui ergo debitam persoluit obœdientiam, iam definit in ea re esse debitor: nisi forte in charitate, quę semper & debendo persoluitur, & persoluẽdo debetur. Non ergo tollit obœdientiam, cui semper vult adhærere dilectionem.

Quod autem toties crambem suggerunt recoctam, dicentes, Vbi spiritus domini, ibi libertas, minimè aduertunt eo loco agi de libertate à culpa, non ab obedientia, à sceleribus, nõ à legibus, demum à coactione, non à subiectione. Quin vera libertas Christiana in spontanea obedientia maximè consistit. Liberrimus enim est, qui semper est ex charitate ad obœdiendum paratus.

Sed & illud proferunt ex Deuteronomio. 4. Non addetis ad verbum, quod loquor vobis. Et Deuteronomii. 12. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito. Quasi verò Christi apostoli suis traditionibus impegissent ad hunc scopulũ. A deo cæci sunt, vt non videant in quam blasphemiam impingant, qui in Actis legunt, Traditiones & mandata seniorum. Sciant igitur notam exclusionis tantum hoc loco excludere contrarium præcepti diuini. Iubet enim sua præcepta seruari dominus, ita vt nihil admittatur contrarium. Humanæ autem leges, (quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinent) tantum abest vt obuiant mandatis diuinis, vt illis etiam maximè subseruiant. Sed nec huiusmodi statuta condere, addit ad sacram scripturam. Addit autem qui humana sacris admiscet, & eodem gradu haberi vult leges humanas cum diuinis. Quo maxime errore laborant heretici, qui quicquid illis in buccam venerit, dicunt esse euangeliũ. At verò præter scripturam aliquid disponere, non est addere ad verba dei. Obscura interpretari, hoc non est addere. Nam ad sacerdotem Leuitici generis recurrendum esse dominus ipse statuit pro interpretatione legis de eius ore suscipienda. Si difficile (inquit) & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, & iudicium videris verba variari, venies ad sacerdotes, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, sequerisq; sententiam eorum. Deuteronomii. 17. Addunt autè ad scripturam heretici, qui eam corrumpunt, inflectunt, torquent,

pseudographè interpretantur, denique in suum sensum repugnantem trahere nituntur. Contra verò licuit apostolis incolumi mandato diuino dicere, Visum est spiritui sancto & nobis, nihil vltra vobis imponere oneris, quàm hæc necessaria. Eadè auctoritate licuit Paulo ad Titum scribere, Reliqui te Cretæ, vt quæ defunt corrigas. Sic & ipsi ecclesiæ licet in his, quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinet, & premere, & laxas permittere iuris habenas. Nihil enim mirum videri debet, si pro varietate tēporum statuta quædòque variantur humana.

*Reliquam calumniarum turbam inconditam
nullo negotio contere.*

Quo semper inuicta veritas solidum referat de hoste triumphum, quicquid nugarum superest, quo suam tegere conantur impietatem heretici, exhibere conuenit, ac penitus exsufflare velut stipulam ante faciem venti. Superfunt enim puerilia quædam leuioris operæ contra cœlibatum irritamenta, quæ passim in eorū dogmatibus resperfa leguntur, quemadmodum

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Quale istud est, si plerique omnes amplecterentur cœlibatum, quis tandem superesset soboli procreandæ locus? Non minus stupidum erat, quod diuo Hieronymo obiiciebatur, Si solitudinis amore omnes, ferarum lustra peterent, sylvas ac nemora incolerent, qui tandem superessent in ciuitatibus? Cui respondendum, ciuitates fore repetendas pro solitudine, nemoribus in vrbes iam conuersis. Ad hunc sane modum prima legis ratio suam resumeret efficaciam, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, vt iam opus foret bonarū hominum partem cessare à cœlibatu. Sed qui hoc timet, caueat ne cœlum ruat, præsertim cum non desint hoc infelici sæculo in numeri libidinum patroni, adde & improbi exactores: vt stultissimum sit in eo hæsitare.

Sed proficiunt in peius, ita dicentes, Illud non caret præsumptione à deo miraculum exigere. At miraculosum

est angelicam ducere vitam, cum perpetuo continere angelicum potius sit, quàm humanum. Huic ita respondetur. Quid si dominus nos ad huiusmodi miraculum petendum inuitauerit, nobis proponens eunuchismum propter regnũ dei? Nemo præsumptuosus esse poterit, si eo fideliter cõdat, ad quod dominus misericorditer nos inuitat: quanquã de vocabuli ratione nihil moror an istud miraculi rationem mereatur, an secus. Quid si ecclesiæ sponsæ hunc arrhabonem Christus reliquerit, vt nunquam ab ecclesia desinat, qui huius castitatis dote polleat? Hortus est ecclesia conclusus, in quo semper lilia vernat, cum dominus promiserit futurum, vt in nomine suo Christifideles dæmonia eiiciant, linguis loquantur nouis, serpentes tollant. Nemo igitur hanc cœlibatus excellentiam ecclesiæ Christianæ inuideat, vt quã sciat virtutum ac signorum facultate esse donatam. Nemo item pios absterreat, quin ad huius excellentiæ culmen adspirent.

Pergunt autem sui semper esse similes, imo seiplos cupiditate vincunt, dicentes satius fore, vt sacerdotes in coniugio castè viuant, quàm quòd in cœlibatu perpetuo pruritus voluptatis sordescant. At iam dictum est neque vnũ, neque aliud expedire. Quis enim cogit hominem ad sacerdotium adspirare? Si molesta est cuiuspiam continentia, cur à nemine compulsus improbe exigit, quod nemo ab eo requirit? Semper erunt aliqui, qui continentiæ idonei cultores reperiantur. Adhibeatur interim cautio, vt hi tantum ordinandi accedant. Iam cum cœlibatus ipse non præbeat hanc scandali occasionem, sed ipsa potius sacerdotum ambientium improbitas, accusanda est huiusmodi improborũ petulantia. Interim quid commeruit hic ordo continentiu, vt ita flagelletur ab his, à quibus ipse commendandus venit? In summa nihil colligi potest contra cœlibatus honorem, nisi quòd cautio adhibeatur, ne petulantes & improbi facile admittantur. Alias experientia ipsa doceret coniugatum sacerdotem, tacito omnium hominum consensu, pro non sacerdote habendum esse. Nemo certè talem admitteret ad sacra ministranda, maximè ad iniungendas peccatoribus pœnitentias. Hoc docet in Græcis experientia, qui in administratione sacrorum, reiectis coniugatis, cœlibes sibi

adoptant callogeros, à quibus tantum sacra recipere volūt. Idemque factitatum esse in Neustria fideli narratione primo tomo à nobis declaratum est. Iam qui hoc dicunt, simili stultitia mihi laborare videntur, vt quidam olim imperatores, qui vsum vinearum abolere volentes, terram (vt sic dicam) emasculare conati sunt. Quod minime fieri debuerat, sed potius adhibēdi erant fontes, quibus, vino aqua macerato, ab hominibus tolleretur ebrietas.

Illud quoque acutius considerandum erat, quòd nuptiæ sacerdotibus permiffæ non effugerent, quin potius augerent periculum eo maxime casu, qui frequenter accidere solet, dum sacerdoti cōiugato, & eo quidem adhuc florenti ac vegeta ætate, sua vxor morte interciperetur: iam quid faciat huiusmodi sacerdos? Nubat ne denuò? At id omnino ne Græcis licuit vnquam. Est enim omnibus ex æquo interdīcta bigamia sacerdotibus. Quòd si iam continendū illi est (vt certe res habet) fatius illi fuerat nunquam expertas sensisse nuptias. Nam canis à corio vix absterrebitur vnq̄. Difficilius enim est nuptias semel expertis adhuc florida ætate continere, quàm non expertis. Sic in periculū ducit periculi fuga, dum caret arte. Non igitur nuptiæ sacerdotales prorsus vitarent, sed mutarent tantū, vel potius augerent periculum.

Verum, inquit, nobis adimitur nostra libertas. Sed quænam est ista libertas, Christiana ne, an antichristiana? Certe si tanti apud te est ineundi coniugii facultas: si non vacat tibi esse cœlibem, non vacet esse sacerdotem. Simile olim fertur audiisse Traianus à vidua quadam, quæ cum præsentissimum ius exigeret à Traiano aliis negociis implicito, ita respondisse fertur: Si non vacat tibi esse iudicem, non vacet tibi esse imperatorem. Cœlibatus ad sacerdotium ita se habet, vti flos ad fructum, theca ad mundum muliebrem, nucleus ad nucem, ad tegendum & ornandum corpus purpura & quoduis preciosum indumentum. Iam si alterum ab altero secernas, adimas de pulchritudine: & quòd superat, veluti truncum reddas ac mutilum. Sed quid libertatem vocas, id quod diuus Paulus asseruit esse seruitutem? Quod idem plerisque in locis Ambrosius annotauit. Primum enim sic ait Paulus in Co-

rinthiis priore septimo, Mulier sui corporis potestatem non
 habet, sed vir. Et mox apertius, Si infidelis discedit, disce-
 dat. Non enim seruituti subiectus est frater aut soror in hu-
 iusmodi. Alio item loco, Solutus es ab vxore? noli quere-
 re vxorem. Solutionem autem præcedit vinculum. Nec his
 contentus, adiecit, Si nupserit virgo, non peccauit. tribu-
 lationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem
 vobis parco. Quin & sollicitudinem vocat, dicens: Volo
 autem vos sine sollicitudine esse. Imò & sectionem quan-
 dam, dum ait, Qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mû-
 di, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Et tamen hæc
 omnia libertatem vocamus. Sic autem faciunt, qui alba de-
 nigrant, & nigra loquendo dealbant: quibus tota opus est
 anticyra. His apertè succinit Ambrosius, dicens: Copula
 carnalis, quanuis licita, quadantenus immunditia est, si ad
 sacræ Eucharistiæ puritatem conferatur, dicente ad Da-
 uid sacerdote, Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus.
 Libertas Christiana spiritualis est, non carnalis, non hu-
 mi repens, sed ad excellentiora semper se extendens. Et de
 hac quidem intelligendum est illud, Qua libertate Chri-
 stus vos liberauit, in ea state. Quis enim tam demens ac
 prorsus mentis in compos dicere audeat Christum in hoc
 venisse, vt nos ad coniugiû incundû, hoc est ad obeundas
 huius sæculi curas, inuitaret, qui nos toto sui euangelii
 decursu ab huius sæculi sollicitudinib⁹ arcet, ac omnino de-
 hortatur? Et tamen non pudet viros istos exæcatissimos
 de seruitute libertatem facere, hoc est, de tenebris lucem.
 Sic huiusmodi pseudoeuangelici totum euangelii ordinem
 peruertunt, cum nulla sit euangelica libertas à viris tradi-
 ta apostolicis potior ea, quæ hominem ab occasione lapsus
 longius arcet, quæque semper inuitat ad ardua. Vt ergo
 in summa rem complectar, si homini alioqui libero semper
 licuit se alienæ addicere seruituti, aut militiæ exercendæ, aut
 victus sibi comparandi gratia: quid (quæso) piaculi fuerit,
 aut in quo læditur libertas, si in fauoré religionis sacerdo-
 tem quis amplectatur cœlibatû: cû is olim mos esset stipendi-
 meritis militaria, vt stigmatè aliquo inureretur ad carnem
 tota vita indelebili? Mirû igitur esse debet, cur tã odiosa sit
 viris huius farinæ continentia, quam negent posse annexi

Sacerdotio. Quæ tamen illi sic congruit, vt gemma auro. Nisi quòd canis balnei delectatione non capitur, nec asinus lyrae concentu, nec fera florum odore quanuis suauissimo. Quòd si his rebus minimè delectatur, saltem non inuideat his, qui ad huiusmodi gratiam adspirant, neque absterreant sub his signis merere volentes.

Audet adhuc irreligiosa temeritas tremendum etiam metuendumque omnibus iudicem in ius vocare. Ait enim, Quò nobis indita sunt, auspice deo, natura duce, generationis organa, si non permittitur vti? Qua quidè querela quid aliud faciunt, quàm quod exostulare videntur cum deo: imò verius eum inculcare, quod hortetur suos ad cœlibatum, dum ait, Sunt qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Nam & illud est auocare ab usu cœiugali: Eadè opera dominum accusabunt quod cum in medio paradisi lignum plantauerit scientiæ boni & mali, frondibus decorum, frugiferum ac delectabile, vetuerit tamen ipsius fructibus vti. Incusent etiam eum, qui de cæco nato ait, Neque is peccauit, neque parentes, vt cæcus nasceretur. Nam quò cæcis oculos, surdis aures, claudis ambulationis organa, si his non permittitur vti: quasi vero non in hoc creata sint omnia, vt diuinę seruiant voluntati. Ignis enim, grando, nix, glacies, in hoc potissimum creata sunt, vt faciant verbum eius. Quo fit, vt & usus rerum dum fata sinunt, sed & ipse non usus, si & quando diuinę placuerit maiestati, nunquam pro vanis habeantur. Diuina quippe voluntas est vna omnium sufficiens ratio. Nam quis potest ei dicere, cur hoc aut agis, aut non agis? Iam constat deo probari, imò & maximè commendari, virginalem excellentiam. An non illud sufficere debet? Nonne oculus tuus nequam est quia bonus sum? Nonne possum facere quod volo de rebus meis? Quis enim restitit ei, & pacem habuit? Et qui sumus, qui diuinę audeamus resistere voluntati? Iam quid non audebit hæreticorum impudens audacia, si ita os ponunt in cœlum, cum lingua eorum transeat in terra? Qui tamen scire debuerant organa corporis non sibi tantum creata, verum ad ipsius animæ usum. Iam si vtilius est animæ, gratius deo, Reipub. cōmodius, cessare à generatione, quis neget optima ratione, & ordine congruo, cessandum esse? Quid autem deo gratius, quàm sincera suæ maiestatis contemplatio? qui ait,

Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Ad quam quidem contemplationem via rectissima est cœlibatus. Quo etiam ipsa anima sibi comparat virginalis status excellentiam, quæ cœlum magis, quàm terra repletur. Quare vtilior est homini cœlibatus, quàm sobolis procreatio, si eam partem spectes quæ in homine præcipua est. Nec vsui tantum corporeo seruire debent sensilia organa, imò & spiritualibus cõpentiis seu per ocium, seu etiam per negocium accommodari oportet. Adde quod continentia ipsa, si non in omnibus, saltem in plurimis, pro data occasione non comoda solùm, imò & publicæ tranquillitati necessaria est. Iam enim videmus non ciuitates modò, sed & viculos, domosque, ac familias turba hominum penè vsque ad nauseam esse oppletas. Quòd si iam repleta est terra vsque ad os, non solum non opus est, saltem apud plurimos nuptiali vsu, imò cum aliàs tempus foret amplectendi, cum terra suis esset viduata colonis, nunc comòdum cessandùm est ab amplexibus, ne nimio grauata onere etiã ipsa sit iniqua cultoribus, dum nec omnes alere, nec alius alium pro multitudine ferre possit. Organum igitur generationis non solùm ad vsu, imò etiã, vbi opus fuerit, ad non vsu pro re nata creatum est. Cessent igitur hæretici aduersus rerum æquisimam sapientissimamque arbitrum suas blasphemias euomere, vna eius voluntate contenti, qui ait: Dabo eunuchis meis in domo mea nomen excellentius à filiabus & filiis: sed potius nobiscum acclament, Quàm mirabilia opera tua domine, omnia in sapientia fecisti.

Nec minus inspidum insulsumque est Epicuri partes fouendum futile comentum. Aiunt nulli ordini statuue indictum fuisse cœlibatum, aut interdictum coniugium, ideòque nullum ordinem arcendum esse à coniugio. Vbi assumunt ineptè, & colligunt ineptius, aut quod verius est, vtrunque perficiunt ineptissimè. Nam assumptum falsitatis arguit Paulus, qui veras viduas perpetuo cœlibatui alligatas censet, dicens. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. Vbi ex his quæ inde sequuntur, liquet viduali statui annexam esse continentiam. Ait enim, Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in deum, & instet obsecrationibus & orationibus die ac nocte. Nam quæ in delitiis est, viuens mortua est. Pergit & hoc de-

clarare liquidus, qui dicit, Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius viri vxor. Quae fuerit, inquit, non iam vxor futura. Quod autem sequitur, est apertissimum. Adolescentiores viduas deuita. Cum enim luxuriant fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Vides statum verum viduali annexam esse continentiam? Quia & ipse Paulus mulieri diuortium passae mandat, ut in eo quod superest vite, (nisi marito superuiuat aut illi reconcilietur) seruare coelibatum. Dico, inquit, mulierem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Et hunc quidem coelibatum patitur haec mulier etiam inuita. Sacerdos autem non alligatur continentiae, nisi sciens, prudens ac volens. Quid enim mirum, si accessorium rei praecipuae naturam sequatur?

Quod autem attinet ad id quod inferitur, quis ita colligeret unquam, Nulli ordini iniunctum est, ut voueat, aut ut se iuramento obliget, nemo igitur aut vouere debet, aut iurare? Satis esse debet, quod inuitemur ad continentiam, quam perpetuo tenere qui volet, sibi deligere poterit statum aut ordinem, cui maxime conueniat continere. Nemo ex praeccepto obligatur ad contrahendum, plerique tamen obligantur ex contractu. Nulli a domino interdicta est secularis aut civilis vitae conditio, nullus igitur debet euolare ad solitudinem, cum tamen consultius egerit diuus Baptista Ioannes civilis tumultus fugiens, & antra deserti penetrans, ut liberius sibi superisque caneret. Quo etiam sine indictus est sacerdoti coelibatus. Nemo obligatur ad ineundum praesulatum, aut Reipublicae praefecturam, qui tamen onus illud recipit, ad ea implenda tenetur, quae illi incumbunt officio. Congruit autem sacerdotio & sacrae studium philosophiae. Nam labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Congruit etiam sacerdoti praesertim euangelico mundities ac puritas, ut scilicet mundus sit a mulieribus. Nam semper sit purus, qui altari semper adheret. Lauamini, (ait scriptura) & mundi estote, qui fertis vasa domini. Iuste igitur & sancte huic ordini alliganda visa est perpetua continentia, ut sacerdotii indiuidua comes ac perpetuum ornamentum. Quod si ex certa

tribu, vt olim Leuitica, prodirent sacerdotes, non deesset illis occasio querimoniae, cum volentes nolentes ad huiusmodi ministerium traherentur. Hic autem secus res habet, quando ex nulla gente, nulla natione, tribuue, neque ex quouis alio ordine quisquam compellitur, seu ad sacerdotium, seu ad annexum illi coelibatum. Quare nihil hic iniquitatis subesse potest, cum scienti & volenti nulla fiat iniuria, neque dolus. Hinc autem certissima causa redditur, cur sacerdoti euangelico potius quam Leuitico annexus fuerat coelibatus. Nam nascebantur Leuitae, cum sponte tantum accedant euangelici sacerdotes. Aliud autem est necessitate quadam duci, aliud liberè tantum accedere. Sed quid multis moror? Si non expedit nubere propter coniugii molestias, vti apostolis visum est, neque id à domino reprobatum: & viuendū est, donec à domino vocemur. Expedit igitur continere, praesertim homini & sacrorum ministeriis occupato, & rei literariae studiis impedito. Quae duo sacerdotali functioni semper adhaerent. Hoc agnouit, qui dixit, Vix posse quempiam & libris, & vxori pariter inseruire: cui è duobus alterum solidam hominis requirat operam. Quare huic maximè competit continere, praesertim cum nemo id oneris subire cogatur. Inepta igitur est illatio, quae tam multis instantiis interrumpitur. Vt si quis ita ineptè colligat, Nemini interdictae sunt artes pacis, nemini igitur iniungendum est militiae onus. In summa, cuius ordinis citra iniuriam honestum aliquod onus annexitur, vbi nemo trahitur inuitus, dum tamen illi expedire, aut congruere dignoscitur. Et ob eam causam alligata fuit sacerdotio euangelico continentia. Et quia ab initio liberi sunt contractus, ex postfacto etiam ipsius naturae consensu obligationem contrahunt. Sic quod dominus sub consilio reliquit, ex consensu ecclesiae cadit sub praeecepto.

Obstrepunt nihilominus heretici hoc etiā adiungentes, Si licet extremam inedia repellere quocunq; cibo, qui in manum venerit, non obstante contraria voti ratione iam emisit, si, cur non etiam rei vxoriae adminiculo extremum vitae periculum liceat propulsare? praesertim si medicus neget aliud patere effugium ab ingruente mortis discrimine, quam carnalis vsus copulae. Ad id vno verbo respondet

Paulus, ita dicens, Esca ventri, & venter escis: corpus autem non fornicationi, sed domino. Quasi ita dicat, Per me licebit, ait dominus, quocunque escarum genere ventris subleuare necessitatem: at ego mihi reseruauī corporis humani mundiciem, vt non sinam etiam pro vita seruanda vsu libidinis pollui. Tanto magis tenendum est, id quod superius probauimus, nunquam deesse remedium viro probo ac pio, modo in domino iacet cogitatum suum, & ipse illum enutriet. Scriptum enim est, Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. Custodit omnia ossa eorū, vnum ex his non conteretur: vt eruat à morte animas eorū, & alat eos in fame. Imitandus potius vir quidam pietate ac religione insignis, qui cūm titillatione carnis agitaretur adusque extremum periculū, ait, Malo hinc abire sacris legibus obediens, quàm perfidiæ nota iniustus in contumeliam viuere. Qui autem ansam arripiunt ab vno Aeneæ Syluij verbulo, quales sint, facile indicat. Qui ait se existimare maiore causa reddendam esse sacerdotio ineundi coniugij facultatem, quàm olim adempta sit. Hoc inquam carnalis Aeneas censet. Vetum spiritualium virorum turba reclamation. Sacrorum canonum vna vox & consensus ex diametro repugnat. Quin & ipse sui conscius erroris, spiritualis viri personam sustinens, seipsum arguit. De amore, inquit, quæ scripsimus olim iuuenes, ô mortales cōtemnite, atq; respuite: seni magis quàm iuueni credite: nec priuatum hominem pluris facite, quàm pontificem: Aeneæ reiicite, Pium suscipite. Et hæc verba fenestram nobis aperiant futuræ responsioni, vt scilicet pectus vere Christianū non attendat quid Aeneas Syluius ex suspicione tantū iudicauerit, cūm dicat, Forsan vtilius. Potius huc admoueat oculos, quo spectare dignoscitur piorum omnium spiritualiumq; virorum consensus: quo etiam magno clamore vocat canonicæ tubæ concentus, nempe ad conseruandum in sacerdotio cœlibatum. Neq; enim par fuerit, vt vnus suspicio tantum viri preponderare debeat, præiudiciūque facere, spiritualium omnium virorum constantissimo decreto: cūm ille quadantenus sibi contrarius videatur, isti vero in eodem semper tenore sententiæ permāserint immoti. Deniq; spiritualibus creditur & castitatem semper expertis po-

tius, quàm carnalibus & lapsis. Et vbi textus canonum stat à parte continentiae sacerdotalis, nemo mihi proferat in contrarium cuiusvis commenta commentatoris: nisi quis putet non erubescendum sine lege loqui. Est autem glossa in canone, vt pedamentum in vite, nempe vt seruiat viti: sic debet sequi glossa canonem, non imperare canoni.

Tam frustra se protegunt ac tuentur huiusmodi nuptiatores qualicumq; autoritate Panormitani cap. Cum olim, de cleric. coniugat. Qui cum aduersam sibi sciat sacrorum canonum autoritatem, facile coniectare poterat huiusmodi continentiae authoribus nec iudicium defuisse, nec experientiam: proinde iudicasse nihil obstare suo instituto leues pro nuptiatoribus coniecturas. Nihil enim obicit coelibatui praeter petulantium quorundam incontinentiam: qui cum spiritu coeperint, carne consummantur. Non ignorat, quem nihil in canone scriptum latet, quod delictum personae non debet in ecclesiae detrimentum redundare. Sed quis obsecro, eos ad sacerdotale fastigium traxit inuitos? Quomodo eis vacabat sacris inhiare ordinibus, si non vacet continentiae vota sectari? Ex hoc certe nihil colligi potest, quando ad praeterita non est recursus, nec iusta resiliendi via: neque enim semel iurata vota iure infringi possunt: nisi quod in posterum ita caueatur, vt nemo assumatur, nisi iam prouectae aetatis & longo usu & experientia morumq; probitate stabilitae. Sic fiet, vt ea, quae imminere incommoda dicuntur, euanescant. Nec satis consulte dictum videtur ab eo, qui in scrinio sui pectoris iura tenebat, expedire vt lex de continentia feratur sub poena tantum, nulla imminente culpa. Sciebat enim cito violari auro iustitiam, & quod reus poenam non timeret, quam pecunia redimi posse putaret. Hoc esset casses captandae pecuniae tendere, non condere leges. Ideo autem non debuit ferri lex de continentia, aut districtissime praecipere. Nam & hoc duplex vinculum culpa & poenae quamuis arctissimum adhuc temere dissolui experimur. Proinde spirituales audiendi sunt, ceteri vero negligendi, vt alio diximus loco. Cur non potius illi veniebat in mentem Urbani secundi decretum in canone, Erubescant. xxxij. distinct. quo censet ac recuset iudicio sancti spiritus arcendos ab omni muliebri con-

fortio sacris ordinibus initiatos? Prospiciebat vir ille integerrimus magno ecclesie commo: sciens ex vsu coniugij idem imminere, quo iam ecclesiam Græcam laborare videmus, periculū. Reccesit enim à filia Sion omnis decor eius, & denigrata est super carbones facies eius. Fallitur autem qui existimat ignem igne extingui posse, cum longè diuersum sit spiritualium virorum iudicium. In quibus est abbas Theonas collatione xxj. cap. xxxiij. Cuius sententiam super ea re subnectere libet, vt collatis vtrinque signis videamus quantum interfit inter carnale ac spirituale iudicium. Non potest, inquit ille, aut vetita concupiscere, aut imperata contemnere: cuius totum studium, totumque desiderium, diuino amori semper intentum, vsque adeo viliū rerum oblectatione non capitur, vt etiam his, quæ concessa sunt, non vtatur. In lege autem, in qua coniugiorum iura seruantur, quanuis cohibita luxuriæ euagatio vni tantum sceminae mancipetur: tamen nequaquam possunt carnalis concupiscentiæ aculei non vigere. Et difficile est, vt ignis, cui etiam studiose pabula suggeruntur, ita præfixis terminis includatur, vt non etiam extra euagatus comburat quicquid attigerit. Cui etiam si sua illa ita semper occurrat obiectio, vt exæstuarè extrinsecus non finatur: tamen etiam dum cohibetur, incendit: quia voluptas ipsa culpabilis est, & ad velocissimos adulteriorum raptatur excessus consuetudo concubitus. Cæterum quos gratia saluatoris sancto incorruptionis amore flammauerit, ita omnes carnalium desideriorum spinas dominicæ charitatis igne consumunt: vt nec tepés fauilla vitiorum refrigerium integritatis imminuat, Legis ergo famuli à licitorum vsu ad illicita prolabantur: gratiæ participes dum licita contemnunt, illicita non nouerunt. Hæc ille.

Proinde qui coelibatui auersionis ac dissuasionis nubem offundunt, sibi cauere debent ab infelici quopiam successu iræ diuinæ eorum ceruicibus imminentis, qui à melioribus auertunt incautos. Ne prohibeas, ait Sapiens, aliis bene facere: sed si vales, ipse bene fac. Scribit enim Baptista Fulgosius de spreta religione huiusmodi facinus in Vitiza Gotthorum Rege fuisse acerrimè castigatum. Qui cum sacris ecclesie decretis obuius ire pergeret, suæ

ditionis sacerdotibus non coniugia modo inducens, sed & polygamiam suadens, non multo post id sceleris diuina sequuta est ultio. Nam prælio victus, & à Rhoderico interceptus, orbatúsque luminibus, quod reliquum erat vitæ, tetro inclusus carcere infelicissime peregit. Ea nimirum sunt contemptæ religionis præmia.

Nec reticebo eiusdem abbatis Siculi sententiam minus caute prolatam in cap. Cùm in cunctis: de elect. vel ob id maxime quod ad Diui Pauli virginitatem attinet, & continentia nitorem, dum ait, Paulus fuit fortior Eustochio, qui fuit virgo: & licet fuit fortior, tamen non potuit resistere stimulo carnis. Illud mihi probatur, quod virginem Paulum appellet, vt res est. Illud tamen falsum est, quod non potuerit resistere stimulo carnis. Resistit enim, cui dictum est, Virtus in infirmitate perfititur. Non caruit stimulo, verum non defuit resistentia: imo certamen forte dedit illi dominus, sed vt vinceret. Nam vt beatus Pater Theonas ait collatione vigesimatertia, cap. decimoquinto, Si crimen subesset, non diceret Apostolus Paulus, Infelix ego homo: sed, Impurus aut scelestus ego homo. Nec, De corpore mortis huius: hoc est, de conditione mortali: sed, A flagitiis atque criminibus carnis huius vellet absolui. Infelicem ergo potius se vocat, quàm nocentem. Atqui nocens esset, si stimulis carnis non resisteret. Quare merito quis desyderet in huiusmodi rebus iudicium paulo spiritualius in eo, qui in cæteris censetur oculatissimus. Quod minime dicerem, nisi quatenus facit ad causam cælibatus tuendam: neve quispiam tanti viri autoritate fallatur.

Sed illis in mentem venit, quæ nunquam non suauiter arridet, vetus illa cantio, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Qua ratione efficerent omnes vinculo coniugali obnoxios, pari que opera damnarent omnes ad vnum quotquot cælibatum, nuptiali posthabito thalamo, coluerunt. Verum in quas, quæso, blasphemias seipso retrudunt: qui omnes cælibes à Christo domino vsque ad nouissimum continentem sua impia sententia damnant? Damnant autem, si existimant huius-

modi præceptum, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, ad singulos pertinere. Quare aut se blasphemus agnoscat, aut nobiscum consentiant huiusmodi præceptum, quod aliquando omnes percellerat & singulos, utpote statim post homines natos, donec amplius terra habitaretur: nunc tantum pertinere ad vniuersos, ut non liceat vniuerso humano generi in totum abstinere à coniugio: tametsi nemo ex eis priuatim huiusmodi obligatione ligetur, ut nihil timendum sit sacerdotibus, quo minus incolumi præcepto cœlibatum colere possint. Verum qua ratione istud intelligi possit, hac similitudine clarius euadet. Iubet Imperator exercitus vni cohorti aut centuriæ tota nocte vigiliis nocturnis insistere. Hoc mandatum non afficit singulos. Satis enim erit, si qui designentur, qui totius nomine cohortis mandato parentes excubias seruent, ceterosque ab huiusmodi onere liberent. Sic in re nostra non desunt, qui iubentis imperio abunde satisfacere possint: ut est tota laicorum, & ea quidem non infima, turba. Quare desinant trepidare timore, vbi nullus timor: sed deam potius inuocent, ut eius numine & afflatu ex professo inchoatam continentiam ad felicem salutis portum perducere queant.

Quid si etiam dicamus non esse de mente imperantis, ut vis obligandi perseveret, si iam finem quis adeptus est, propter quem lex ferebatur? Ut si quis famulo imperet, quod constrato & conscenso equo quempiam ad se vocet, eumque protinus adesse iubeat in remotis agentem: iam si forte is, qui inuitandus erat, præsens adfuerit, tunc cessat obligatio illuc pergendi. Adepto enim fine, cessat labor operis. Non dissimile est quod hic agitur. Dominus enim iubet terram repleri. Quod si (ut res habet) repleta est etiam vsque ad nauseam, adeo ut vix aut ferre, aut alere possit suos habitatores: iam quis dubitet vim cessare mandati? Ut si ita dicam, Iubet Christus Dominus caput vngi, faciem lauare, ut maxime inuigilemus, ne videamur hominibus ieiunantes. Iam si apud aliquem cessat huius periculum ambitionis, nihil certe opus erit, aut ut caput vngat, aut faciem lauet. Sed quid in re aperta diutius immoramur, cum constet ex Paulo hu-

iufmodi præceptum nõ attingere fingulos, qui ait, Bonum eſſe cæteris, ſi permaneât, ſicut & ipſe. Adde & illud ex eodem, Qui nubit, bene facit: qui non nubit, melius facit. Quod nullatenus diceret, ſi iſtud diuino repugnaret præcepto.

Sunt qui ita cauillantur: Quicumque ſacerdotio vult annexum eſſe cœlibatum, efficit, vt duo inter ſe ſacramenta pugnare videantur, nempe ſacerdotium, & matrimonium: quum nullus vtriuſque capax præfertim in eccleſia Latina eſſe poſſit. Ad quod reſpondendum, quòd viduitas & virginitas virtutes ſunt, quæ tamen ſimul in eodem minime conſiſtere poſſunt: Et vbi crumena argento turgat, ſimul aurum non recipit: non tamen inter ſe pugnant aurum & argentũ, vt nec aqua aquæ cõtraria eſt: quæ ſubintrare nõ poſteſt, vaſe iam interius repleto. Nec ſtellæ apparent, vbi ſol illuxerit: ita nec coniugio locus eſt, vbi afluſerit ſacerdotium: Vel ob id vnum, quòd vnus vtrique ſufficere non poſteſt, quum alterum totum exigat hominem. Non igitur contrarietas in cauſa eſt, verum potius vnus hominis incapitas. Anguſtũ enim eſt ſtratũ, ita vt alterum decida, pallium breue vtrunque operire non poſteſt.

Ad hæc obſtrepunt Paulum ſibi cauiffe, ne cuiquam laqueũ iuduceret, ſi diu ſeparatim viuerent vir & vxor. Proinde cautius agendum cenſent, ne cœlibatus in multitudinem diffuſus det occaſionem ruinæ. Verũ ad id plerumque dictum eſt, quod per ſe ſanctum & iuſtum eſt, vtile & honeſtum, nemini cauſam eſſe ruine. Quæ ſi ſucceſſerit, ex hominis potius laſciua incuriãve procedit, quàm ex ipſa lege cõtinentiæ. Porro diu^o Paulus vbi de laqueo loquitur, ad eoſ ſua verba conuertit, qui vinculo maritali ſunt alligati: ne ſcilicet denegata alterutri partium beneuolentia, alteram, cui denegatur, ad incontinentiam inducat. Iam iſtud ceſſat in ſacerdote, qui nulli ſui corporis fecit poteſtatem. Quòd autem de coniugatis loqueretur Paulus, verba ſequentia docent, Iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas, propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundũ indulgentiam, non ſecundum imperium. Vides vt Paulus etiam apud coniugatos indulgeat potius, quàm conſulat, copulæ carnalis vſu? Alioq; dicturus his, qui voto adſtrinxerunt.

runt: Vnusquisque in ea vocatione, in qua vocatus est in ea permaneat: Aut certe quod alio loco dicit: Accipite armaturam dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, & cuncta inimici tela ignea extinguere. Iam si occasio ruine, aut laquei vndeunque imminens auocare debeat hominem à statu sacerdotali, idem quoque de thori maritalis conditione dicendum erit. Imminent enim coniugio sua pericula, adeo nihil est à periculo immune, quocunque te vertas. Hinc Psalmista ait, In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Nam & aduersarius noster circūit, querens quem deuoret. Cui, inquit Petrus, resistite fortes in bello. Ceterum qui timet ventos, nunquam seminat: qui cōsiderat nubes, non metet. Nos igitur reddant circumfusa pericula cautiore ad effugiendum, & ad resistendum audentiores.

Demum cū neruosa demonstratione nihil efficere possit nuptiatorum calumnia: quod quidam magni alioquinominis persuadere non valent, rhetoricando (qua pollēnt arte) suadere conantur: vt quum euertere non possint cœlibatum, saltem nutare faciant in mentibus hominum, suis declamationibus à continentia puritate leuissimos quosque absterrentes. Egregium scilicet eloquentia margaritū in lutam proiicientes: hoc certe digni elogio, Sicut annulus aureus in naribus suis, sic mulier pulchra & fatua. Hęc, inquam, Rhetoricis adornata flosculis eloquentia. Qui longe felicius collocare suam artem debuerant, qua vsque ad miraculum pollent in continentia laudibus: quàm ad depingendam lasciuia speciem, cuius effigies vix secus, quàm per errorū lineamenta queat adumbrari. Scrutādum potius erat, si quid ad inuentas continentia laudes adiungi posset potius, quàm eius deturpare nitorem. Qua in re dum infeliciter laborant, seipso, tametsi imprudentes & incauti sua arte deturpant & obscurant.

Vt quibus eloquii datur aurea vena poetæ,

Sed cecidit in sordes, inficiturq; luto.

Ia quādo in eo parū felici argumento rhetoricari libuit, obuiandū est, prouidendumque pusillorum salutis: ne stare videamur iuxta sanguinem proximi nostri. Aiunt continentiam hanc perpetuam more Gigantum natura bellum

indicere: quasi vero non hoc vehementer in mandatis relle-
querit & Christus, & Paulus. Christus dum ait: Si quis vult
venire post me, abneget semetipsum. Et illud, Qui amat a-
nimam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc
mundo, in vitam æternam custodit eam. Item, Nisi granum
frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum ma-
net. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

Quid autem apertius eo, quod dominus ait: Qui non re-
linquit domum, aut patrem, aut matrem, aut uxorem propter
me: non est me dignus. Qui ductam uxorem relinquere man-
dat, quid de uxore ducenda dicturus sit, apud se recogitet
nuptiarius præco ac patronus: & utinam non antichristia-
nus orator, qui absterret ab his, ad quæ Christus inuitat.
An non huiusmodi est, qui à cœlibatu dehortatur his ver-
bis, Tu vel me authore mentem istam mutabis, & cœliba-
tu relicto sterili, ac parum humano vitæ instituto, sanctissi-
mo coniugio indulgebis. Cui ex diametro aduersum se
offert Paulus, qui ait: Tempus breue est, charissimi, ut qui
habent uxores, sint tanquam non habentes: & qui possident,
sint tanquam non possidentes. Alio item loco in Corinthiis
posteriore sexto, In omnibus exhibeamus nosmetipsos si-
cut dei ministros, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in ca-
stitate, &c. Et tamen non desunt magni alioqui nominis
viri, qui his sirenum cantibus sibi patiantur illudi. Qui si se
mel his incantamentis indormiant, plebs tota deinde se-
quetur. At ubi vulnus in cruduerit, vix erit qui malagma ap-
ponat. Proinde me authore, aut (si admittere velint) consu-
le, noxia huiusmodi incantationum venena procul à se a-
mouenda curabunt: nisi se ipsos vnà cum ouili credito cito
perditos iri velint. Dominus hanc illis mentem perpetuo
conseruandam tribuat.

Vt autem conceptum animo negocium vno contextu
prosequar, superesse mihi video telam quandam retexere
varijs errorum licijs operose magis quàm religiose contexta:
ne habeant, vnde gloriari possint hostes sacri cœlibatus,
quin potius intelligant nihil à tergo fuisse relictum, quod
non explosum fuerit atque refutatum.

Coniecit in chaos quoddam apologeticum cauillos non
paucos Bartholomæus cognomento Bernardus, Sambegic

sis ecclesie (appellatione tenus) pastor & rector, re ipsa pre-
do potius, ac præco nuptiarius, signorumq; suorum deser-
tor perfidus. Quos omnes, ne forte cuius imponat incanto
sigillatim conterere libet, & cuique cataplasma apponere
vulneri: tametsi quæcunq; deliramenta profert ex his quæ
suprà allata sunt, abundè fuerint confutata. Orditur itaque
suam telam aranearum texturæ similem Bartholomæus il-
le Sambergensis à vulgata illa sacræ scripturæ pseudogra-
phia: qui mos omnibus hæreticis peculiaris esse solet: Epi-
curi personam agens his verbis,

Ecce facti mei rationes, Nunquã damnauit aut lex, aut
euangelium, nuptias: nec vlli statui hominũ interdixit. Di-
ctum enim est, Qui potest capere, capiat.

Ad id quidem responsum est nuptias non damari ec-
clesiastico instituto. Non enim prohibetur nubere. Est ta-
men in libertate cuiusuis situm, ex voto amplecti id quod
prius erat liberum. Vouere consilij est, reddere vero præ-
cepti. Vt autem nemo fit clericus nisi volens, sic inuito ne-
mini interdicitur nuptiæ: quare scienti ac volenti nõ fit
iniuria neque dolus. Iam vbi est, qui de iniuria cõqueri po-
test super vinculo cœlibatus sponte recepto? Singuli ne spõ-
te sua vouentes? At volenti non fit iniuria. Status ne ac con-
ditio clericalis? At nullus status iniuriam patitur, vbi nullus
in eo statu iure conqueri possit. Nemini autem superest
querela: locus, qui sua sponte, nemine ad id compellente,
iugum sibi perpetui cœlibatus assumpserit. Et hoc vnum
abunde sufficit ad obturandum os loquentium iniqua. Per-
git nuptiator suam causam defendere, falsum (vt semper so-
let) assumens.

Qui potest capere, capiat. Hac voce meritò terri de-
bent, qui se promiscuè addicunt cœlibatui: quoniam quan-
do non omnium, sed paucorum est donum perpetuæ con-
tinentiæ. Paulus velut exponens Christi sententiam dicit,
Vnusquisque proprium donum habet à Deo.

Responso.

Vnde tu terrorem elicis, sancti patres confidentiã pro-
mittunt, imo & Paulus docet fidendum esse. Nam perinde
est istud, Qui potest capere capiat: atque si agnotheta inui-
set ad præmium. Simile est illud ex Paulo, Qui in stadio

currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. Sic currite, vt comprehendatis, Et methodum tradit ad id assequendum, dicens, Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere. Illud quoque adiungens, Sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in feruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Non sunt isthæc absterrentis, sed potius allicientis, & inuitantis, modumque tradentis, quo quis facile sperari assequatur brauium. Hoc autem ex interpretatione factorum patrum supra diffuse monstratum est. Sed quid facias præposteris istis ingenijs omnia in contrarium peruertentibus? Sequitur ex eodem.

Veretur Paulus, ne si exigat cœlibatum, laqueum iniiciat. Quomodo igitur Pontificum de cœlibatu traditiones vocabimus? Responso.

Vocabimus certè sacras ac sinceras institutiones, vt que ad puram ac sinceram contemplationem faciliem aditum parent. Non enim exigunt à quopiã cœlibatum, quin omnes potius accedere volentes, vehementer exhortantur, vt diuinum implorent auxilium, secumque cogitent, quid ferre recusent, quid valeant humeri. Hoc cœne est laqueum iniicere incautis?

Ad id vero, quod sacrosanctam de cœlibatu legem ore impio animarum laqueum appellare ausus est, hoc vno sibi responsum putet Sapientis oraculo, qui ait Ecclesiastes decimo, In via stultus ambulans, quum ipse insipiens sit, omnes stultos existimat. Ita & qui ebrietate delirioque laborat, ex se metiri solet cæteros.

Ad verba autem Pauli ad Timoth. Oportet episcopum esse vnus vxoris virum, scire debuit digamiam tantum illis verbis esse prohibitam, non iussas nuptias, alioqui peccassent Ioannes & Paulus apostolici viri toto suo æuo cœlibes & innupti,

Sed & falso impingit ecclesiæ, quod suam legem sic exigat, vt malit violari diuinam, quam suam institutionem perire. Quod nunquam ecclesia vel de somnio cogitauit. Falsum enim est quod supponitur, quasi vero non sit medium inter nubere & vri. Iam enim docuimus omnibus viam esse apertam, ac medicam temperatam, qua assequi possint, vt nec

vrantur nec nubant. Adde & illud ex Paulo, Esca ventri, & venter escis: corpus autem non fornicationi, sed domino.

Quod autem pseudographe Paulum inducit de his qui in spiritu mendacij prohibent nubere: Tatianos incuset & Manichæos, qui nuptias vetant. Ab eo enim errore longissime absunt ecclesiæ decreta. Non enim nubere vetat inuitum Paulus, qui suo quemque reliquit consilio.

Paphnutii pro nuptijs clericorum intercessio apud Nicenam synodum extra causam est. Illic enim agebatur de his, qui ex professo coniugia cum ordine obseruabant: hic autem de his agitur, qui cœlibatum professi sunt. Non enim æquum erat, vt supra quam professi essent, obligarentur inuiti. Neque enim professi erant cœlibatum. De quibus autē presens sermo est: in qua vocatione, urgente nemine, numinis fauore implorato vocati sunt, æquissimum est, vt in ea permaneant.

Illud quoque minime ad rem facit, quod ex Paulo citatur, Nolite fieri serui hominum. Nam hoc solum iubet Paulus, ne contra diuina mandata hominū volūtati seruiamur.

De iuramenti præstiti ratione nugatur, prætendens generale iuramentum non habere vim obligantem, aliâs omnia plena forent periurijs. Ignorat forsan id quod apud sapientes tritum est, consuetudinem contrariam eleuare & extenuare vinculum iuramenti. At de vxore ducenda in sacris ordinibus, nulla in orbe Christiano apud Latinos est quæstio, quanto minus consuetudo. Vides, vt non curet quid dicat, tantum laborat vt dicat.

Vt autem demus vim obligationis in vniuersali iuramento pendere ab vsu, & consuetudine moribus vtentium approbata, nemo tamen ignorat hanc voti materiam ita esse indissolubilem, vt nullus in contrariū vsus hactenus admittitur: imo, vt alio ostendimus loco, nec ipsa pontificis recipienda sit dispensatio. Frustra autem vim obligationis eneruare contendit casu aliquo necessitatis, cum nulla possimus impelli necessitate ad huius voti solennis disruptionem. Verum hoc addit,

Quid si iuratum est cum particula, quatenus humana fragilitas permittit? Esto. Humanæ certe fragilitati subueniri potest ieiunio, elemosyna & oratione. Nam & do-

minus faciet in tentatione prouentū, vt possimus sustinere.

Sed iuratum est, inquit, tantisper cœlibem fore, dum patitur imbecillitas carnis, qua tamen nihil infirmius.

Verū non attēdit quod diuus Paul⁹ ait, Omnia possum in eo, qui me cōfortat Christus. Et illud, Sufficiētia nostra ex deo est, qui nō sinit nos tentari vltra id quod possumus.

Addit, Iuratum conceptis verbis cœlibatum rescindendum fore. Quasi scilicet nemo possit amoliri instans periculum. Quod plane falsum ex suprā dictis ostensū est vno omnium sacrorum interpretum consensu.

Dum autem subiungit, se continere non posse. Plane mētitur iniquitas sibi. Qui enim indiget, postulet à deo, qui dat affluenter, & non impropert.

Minusque audiendus est in hoc quod ait, Iuramenta de cœlibatu esse incauta, vt quæ sine atrocissimis peccatis præstari minime possint. Hoc enim si verum sit, damnabimus impietatis omnes huius ordinis professores, quum Sapiens dicat, Qui amat periculum, peribit in illo. Verum impudentissimus iste est, qui cæteros sua mensura metiendos censet, qui quum in sordibus sit, alios ad volutabrum luti, ne solus sordescere videatur, inuitat: vt de Gryllo apud Vlyxē Circes carminib⁹ in suam mutato Poete fabulatur.

Quod autem nugatur de impuberum cœlibatu, aut incauto minusve prudenti iuramento, hæc omnia excluduntur. Nemo enim est ad cœlibatum imprudens, modò cætera adsint, quæ iure cauentur. Cæterum non recipitur, qui allegat simulatè iuratum fuisse cœlibatum, quum nemo ad id cogatur. Quin potius minimè creditur neganti, qui non vult, quod sibi credatur affirmanti.

Mentitur autem Diomedeam necessitatem ad votum deferendum, qui quoties velit implorare à domino perseuerandi gratiam, præsentaneum sibi non defuturum sentiet auxilium. Omnis qui petit, accipit, qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur: nisi de eorū numero esse malit, quos Psalmista insectatur his verbis, Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Secum potius cogitet galeatum sero pœnitere duelli: & quomodo cœptum potius peragat iter, quàm quòd manum mittēs ad aratrū, respiciat retrò: & domin⁹ illi præsto aderit inuocat⁹.

Pater enim est misericordiarū, & de^o totius consolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatiōe nostra. Hęc ad omnia desertoris nostri nugamenta satisfactiōis vice dicta sint.

Novissimum hoc demum specie quadam recti velatū patrociniū quærunt prætextu vulgatæ sententiæ, quæ est in capite, Si vero aliquis de iureiurando. Tantisper seruandum esse iuramentū, donec vergat in deteriore a-nimæ exitū: alias cedere debet occurrenti necessitati. Aiunt autem fieri posse: vt æstus carnis solo coniugio temperari possit. Quod nisi accesserit, imminet præsentissimus lapsus. Quo casu, si non propria autoritate, interueniente saltem dispensatione ab eo qui potest, cessare videtur obligatio voti. Nam si soluto melius est nubere quàm vri ex diui Pauli sententia: & eadem necessitas accidere potest ei, qui voto adstringitur: cur non eadem necessitas pariet voti dissolutionem? Verum hoc est ad eundem semper offendere lapidem, quasi vero non sit inter nubere & vri medium, ac verum accedente tētatione remedium: si modo à deo ea, qua decet, modestia & constantia requiratur. Iam ergo nihil opus relaxatione voti, vbi præsens est subsidium, quod oratione promptissime impetrari potest.

Verum tandem per occasionem huc deuecti sumus, vt inuestigandum sit, an votum continentię aliquam dispensationem admittat, siue prætextu priuatæ necessitatis, seu etiam publicæ utilitatis. Qua de re vberius disserendum est eo, qui proxime sequitur, tomo.

TOMVS QVARTVS.

Votū castitatis solēne nulla ex causa dispensationem in se recipere, quæ ius seu obligationē perpetuò relaxet.

Præfatum primum.

DE Dispensandi facultate in votis, quod vero maximè consentaneum videbitur, dicturo, ne cui in foribus aberrandi detur occasio, ne cui in foribus aberrandi detur occasio, illud præfari visum est, Quod si agitur de dispensatiōe, quæ ius interpretetur ambiguum, nemini dubium, quin circa genus o-

m ij